

ZJAWISKO TERRORYZMU W XXI WIEKU

Gabriel Nowacki

Wojskowa Akademia Techniczna

Streszczenie: W artykule omówiono problemy dotyczące zagrożeń terrorystycznych dla bezpieczeństwa międzynarodowego w XXI wieku. Zdefiniowano termin terroryzm, scharakteryzowano jego istotę, rodzaje, a także strategię i taktykę działania terrorystów. Przedstawiono statystyki dotyczące liczby ataków terrorystycznych, osób zabitych, rannych oraz celów i sposobów działania terrorystów. Na podstawie analiz należy stwierdzić, że sektor transportu jest najczęściej atakowany przez terrorystów – stanowi 28% wszystkich atakowanych obiektów. Zaprezentowano także kroki prawne oraz działania dotyczące zwalczania terroryzmu na poziomie międzynarodowym na szczeblu ONZ, NATO, UE oraz w RP.

Słowa kluczowe: terroryzm, rodzaje i strategia działania terrorystów, cyberterroryzm, wojna hybrydowa.

Wprowadzenie

Rozwój cywilizacyjny, postęp naukowo-techniczny oraz nowa sytuacja geopolityczna na świecie powodują, że zmieniają się formy i **środki zagrożeń**. Najpoważniejsze niebezpieczeństwo wśród nowych zagrożeń dla systemu międzynarodowego i bezpieczeństwa poszczególnych państw, w tym Polski, stwarza zorganizowany terroryzm międzynarodowy, aczkolwiek stopień zagrożenia dla poszczególnych państw jest różny. Takim zagrożeniem jest powstanie Państwa Islamskiego – samozwańczego kalifatu, w dniu 29 czerwca 2014 roku. Celem działania ugrupowania terrorystycznego jest ustanowienie na terytorium państwowym Iraku, Syrii oraz Libanu państwa wyznaniowo opartego o zasady szariat¹.

Ataki terrorystyczne skierowane są w ważne osobistości, ludność cywilną, instytucje oraz infrastrukturę krytyczną państw w celu wywołania destrukcji czy paniki. Działania terrorystyczne obecnie są podobne do działań partyzanckich, stąd między innymi członkowie niektórych ugrupowań terrorystycznych określani są mianem „partyzantów” czy „zielonych ludzików” (separatyści na Ukrainie). Dzisiejsi partyzanci korzystają z najnowocześniejszych osiągnięć techniki i są w stanie prowadzić walkę z regularnymi oddziałami wojskowymi. Dlatego też tego typu działania zostały określone mianem wojny hybrydowej.

Wojna hybrydowa to kombinacja działań regularnych i nieregularnych sił zbrojnych, elementów kryminalnych, organizacji politycznych oraz terrorystycznych, które

¹ Szariat – prawo kierujące życiem wyznawców zarówno sunnickiej, jak i szyickiej odmiany islamu. Islam nie uznaje rozdziału życia świeckiego od religijnego. Prawo musi dostarczać wszystkiego, co potrzebne dla duchowego i fizycznego rozwoju jednostki. Wszystkie czyny muzułmanina są podzielone na pięć kategorii – konieczne, chwalebne, dozwolone, naganne oraz zakazane. Podstawą określenia czynów koniecznych jest pięć filarów islamu: wyznanie wiary, modlitwa, jałmużna, post, pielgrzymka.

stosują tradycyjną i nietradycyjną walkę². F. Hofman określił wojnę hybrydową jako efekt synergii użycia sił konwencjonalnych i niekonwencjonalnych w połączeniu z zachowaniami terrorystycznymi i kryminalnymi³. Ostatnie działania oddziałów rosyjskich na Ukrainie w roku 2014 stanowią bardzo dobry przykład prowadzenia wojny hybrydowej⁴.

W ostatnich latach terroryzm stał się szczególnym zagrożeniem dla bezpieczeństwa światowego ze względu na cały wachlarz środków oddziaływania, od niezidentyfikowanych ładunków wybuchowych poczynając, poprzez środki chemiczne, na broni biologicznej kończąc. Ze statystyk wynika, że terroryści, chcąc spowodować jak największą liczbę ofiar, atakują obiekty transportowe (metro, dworce, lotniska), do których mają ułatwiony dostęp. Dlatego też coraz bardziej realne stają się zagrożenia w sektorze transportu, co może spowodować sparaliżowanie systemu bezpieczeństwa państwa. Nowoczesny system transportu musi być zatem jak najmniej podatny na zagrożenia terrorystyczne oraz trwały z punktu widzenia ekonomicznego, socjalnego i ochrony środowiska.

1. Charakterystyka terroryzmu

1.1. Pojęcie i istota współczesnego terroryzmu

Terroryzm nie jest zjawiskiem nowym, natomiast jest zjawiskiem zmiennym, wielopłaszczyznowym i dynamicznym, zmieniają się m.in. formy, środki i cele działań terrorystów. Wpływ na zjawisko terroryzmu ma rozwój cywilizacyjny oraz postęp naukowo-techniczny, w tym szczególnie w zakresie nowych środków łączności, mass mediów, zaawansowanych technik komunikowania. Terroryzm jest bezprawnym użyciem siły lub przemocy wobec osób lub mienia w celu zastraszenia lub wywarcia przymusu na rząd, ludność cywilną, co zmierza do osiągnięcia celów politycznych lub społecznych⁵.

T.R. Aleksandrowicz stwierdza, że terroryzm to bezprawne użycie lub groźba użycia siły czy przemocy wobec osoby lub mienia, by wymuszać lub zastraszać rządy czy społeczeństwa dla osiągnięcia celów politycznych, religijnych czy ideologicznych⁶.

² J.J. Kruzel, *Hybrid War*, <http://www.defense.gov/news/newsarticle.aspx?id=54186>. *Special Forces and Hybrid Warfare*, <http://www.specialforcestesting.info/topics/hybrid-warfare.htm>.

³ T. McCulloh, R. Johnson, *Hybrid Warfare*, JSOU Report 13-4, August 2013, <https://jsou.socom.mil>. F. Hoffman, *Conflict in the 21st Century: The Rise of Hybrid Wars Arlington*, VA: Potomac Institute for Policy Studies, 2007.

⁴ D. Maxwell, *Taking a Spoon to a Gunfight*, Center for Security Studies and Security Studies Program at Georgetown University, April 2, 2014, <http://warontherocks.com/2014/04/taking-a-spoon-to-a-gunfight>.

⁵ K. Liedel, P. Piasecka, *Jak przetrwać w dobie zagrożeń terrorystycznych. Elementy edukacji antyterrorystycznej*, Wydawnictwo Trio Collegium Civitas, Warszawa 2008, s. 46.

⁶ T.R. Aleksandrowicz, *Terroryzm międzynarodowy*, Warszawa 2008, s. 20-21.

B. Bolechów określa terroryzm jako formę przemocy politycznej, polegającej na stosowaniu morderstw lub zniszczenia (albo zagrożenia stosowania takich środków) w celu wywołania szoku i ekstremalnego zastraszenia jednostek, grup, społeczeństw lub rządów, czego efektem mają być wymuszenia pożądaných ustępstw politycznych, sprowokowanie nieprzemysłanych działań lub/i zademonstrowanie/nagłośnienie politycznych przekonań⁷.

Zdaniem A. Pawłowskiego pod pojęciem terroryzmu należy rozumieć wyłącznie stosowanie gwałtu przez jednostki lub grupy osób w celu wywarcia wpływu zarówno na rząd i opinię publiczną, jak i grupy osób oraz poszczególne osoby⁸. Według S. Pikulskiego terroryzm to działalność przestępcza na tle politycznym zorganizowanych grup przestępczych o charakterze antypaństwowym. Podejmowane przez te ugrupowania akty terrorystyczne zmierzają do wymuszenia określonych następstw przez władze państwowe. Ugrupowania te osiągają swój cel poprzez wywoływanie strachu i paniki w opinii publicznej, a służy temu np. podkładanie bomb w miejscach publicznych czy zamachy na życie znanych osób z życia politycznego⁹.

S. Kulczyński i R. Kwećka określają terroryzm jako bezprawne użycie lub zagrożenie użycia siły albo przemocy przeciwko pojedynczym osobom lub obowiązującemu prawu. Akty te wykonywane są, aby zastraszyć władze lub wymusić na nich określone działania dla osiągnięcia celów natury politycznej, religijnej lub ideologicznej¹⁰.

Według CIA, terroryzm to groźba użycia przemocy albo jej użycie dla celów politycznych przez jednostki lub grupy, niezależnie, czy działają one na rzecz, czy też w opozycji do ustanowionej władzy państwowej, w sytuacji gdy powyższe działania mają przerazić bądź zastraszyć więcej osób niż tylko bezpośrednie ofiary¹¹.

Natomiast Federalne Biuro Śledcze (FBI) określa terroryzm jako bezprawne użycie siły lub przemocy wobec osób lub mienia, celem zastraszenia lub wywarcia przymusu na rząd, ludność cywilną albo część wyżej wymienionych, co zmierza do promocji celów politycznych lub społecznych¹².

Departament Obrony USA stwierdza, że terroryzm to bezprawne użycie lub groźba użycia siły czy przemocy wobec osoby lub mienia, by wymuszać lub

⁷ B. Bolechów, *Terroryzm w świecie podwubiegunowym: przewartościowania i kontynuacje*, Wydaw. Adam Marszałek, Toruń 2002, s. 25.

⁸ A. Pawłowski, *Terroryzm w Europie XIX i XX wieku*, Lubuski Komitet Upowszechniania Prasy, Zielona Góra, 1994, s. 11.

⁹ S. Pikulski, *Prawne środki zwalczania terroryzmu*, Olsztyn 2000, s. 13.

¹⁰ S. Kulczyński, R. Kwećka, *Działania specjalne w walce zbrojnej wojsk lądowych*, AON, Warszawa 1997, s. 101.

¹¹ Na podstawie: <https://www.cia.gov/news-information/cia-the-war-on-terrorism/terrorism-faqs.html>.

¹² A.P. Schmid, G.F. Hindle, *After the War on Terror: Regional and Multilateral Perspectives on Counter-Terrorism Strategy*, London 2009, s. 151, <http://www.fbi.gov/stats-services/publications/terrorism-2002-2005>.

zastraszać rządy czy społeczeństwa dla osiągnięcia celów politycznych, religijnych czy ideologicznych¹³.

Departament Sprawiedliwości USA¹⁴ określa terroryzm jako gwałtowne kryminalne zachowanie, najwyraźniej mające na celu:

- zastraszyć i zmuszać ludność cywilną,
- wpłynąć na sposób sprawowania władzy przez zastraszenie i przymus,
- wpłynąć na sposób sprawowania rządów przez zamach lub porwanie.

Zgodnie z poglądami NATO, terroryzm to bezprawne użycie lub zagrożenie użycia siły lub przemocy przeciwko jednostce lub własności w zamiarze wymuszenia lub zastraszenia rządów lub społeczeństw dla osiągnięcia celów politycznych, religijnych lub ideologicznych¹⁵.

Według poglądów rosyjskich, terroryzm to przemoc lub zagrożenie jej zastosowaniem w stosunku do osób i organizacji, zniszczenie (uszkodzenie) lub groźba zniszczenia (uszkodzenia) majątku i innych obiektów, mogące grozić śmiercią ludzi¹⁶.

Jest przyczyną znacznej szkody w majątku lub powoduje wystąpienie innych społecznie niebezpiecznych następstw. Jego celem jest naruszenie spokoju społecznego, zastraszenie społeczeństwa, oddziaływanie na przyjęcie przez organy władzy rozstrzygnięć po myśli terrorystów lub zaspokojenie nieprawnych majątkowych i innych interesów. Może to być napad na przedstawiciela obcego państwa lub pracownika organizacji międzynarodowej, objętego międzynarodową ochroną, lub napad na pomieszczenia służbowe lub środki transportu osób objętych międzynarodową ochroną, jeśli to działanie jest ściśle związane z prowokacją wojny lub skomplikowaniem stosunków międzynarodowych.

Zgodnie z poglądami francuskimi¹⁷ terroryzm to rozmyślne działanie mające na celu, poprzez zastraszenie lub przemoc, obalenie instytucji demokratycznych bądź przejęcie kontroli nad częścią terytorium narodowego podlegającego władzy państwowej. Według środowisk akademickich terroryzm to różnie umotywowane ideologicznie, planowane i zorganizowane działania pojedynczych osób lub grup skutkujące naruszeniem istniejącego porządku prawnego, podjęte w celu wymuszenia od władz państwowych i społeczeństwa określonych zachowań i świadczeń, często naruszające dobra osób postronnych. Działania te realizowane są z całą bezwzględnością, za pomocą różnych środków (przemoc fizyczna, użycie broni

¹³ Na podstawie: <https://www.deparmentofnationaldefense.gov/terrorism/html>.

¹⁴ Na podstawie: <http://www.nij.gov/topics/crime/terrorism/Pages/welcome.aspx>, September 13, 2011.

¹⁵ Na podstawie: http://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_topics/ct-policy-guidelines.pdf.

¹⁶ S. Wojciechowski, *Terroryzm. Analiza pojęcia*, „Przegląd Bezpieczeństwa Wewnętrznego”, Warszawa 2009, s. 57.

¹⁷ S. Wojciechowski, op. cit., s. 57.

i ładunków wybuchowych), w celu nadania im rozgłosu i celowego wytworzenia lęku w społeczeństwie¹⁸.

A.P. Schmidt zdefiniował terroryzm klasyczny jako atak sił wywrotowych na niewinne jednostki, mający wywołać strach i zabić lub zranić ludzi, a przez to wymusić polityczne ustępstwa na osobie niebędącej bezpośrednią ofiarą zamachu lub na organizacji, do której nie należą zaatakowani. Metodę tę zastosowali w 1988 roku Alex Schmid i Albert Jongman¹⁹. Dokonali statystycznej analizy 109 definicji terroryzmu i stwierdzili, że najczęściej występujące elementy to:

- przemoc/siła – 83,5%,
- polityczny (atrybut zjawiska) – 65%,
- strach – 51%,
- groźby – 47%,
- efekt psychologiczny – 41,5%,
- istnienie rozbieżności między celem a ofiarą – 37,5%,
- działanie planowe, celowe, systematyczne, zorganizowane – 32%,
- metody walki, strategii, taktyki – 30,5%.

Zgodnie z legislacją wspólnotową każde państwo członkowskie podejmuje niezbędne środki zapewniające, że zamierzone czyny, określone zgodnie z prawem krajowym jako przestępstwa, które ze względu na swój charakter i kontekst mogą wyrządzić poważne szkody krajowi lub organizacji międzynarodowej, są uważane za przestępstwa terrorystyczne, gdy zostają popełnione w celu:

- poważnego zastraszenia ludności albo
- bezprawnego zmuszenia rządu lub organizacji międzynarodowej do podjęcia lub zaniechania działania, lub
- poważnej destabilizacji lub zniszczenia podstawowych politycznych, konstytucyjnych, gospodarczych lub społecznych struktur kraju lub organizacji międzynarodowej.

Takimi czynami mogą być między innymi:

- ataki na życie ludzkie, które mogą powodować śmierć,
- ataki na integralność cielesną osoby,
- porwania lub branie zakładników,
- spowodowanie rozległych zniszczeń obiektów rządowych lub obiektów użyteczności publicznej, systemu transportowego, infrastruktury, włącznie ze zniszczeniem systemu informacyjnego, stałych platform umieszczonych na szelfie kontynentalnym, miejsca publicznego lub mienia prywatnego,

¹⁸ Ośrodek Informacji ONZ w Warszawie, na podstawie materiałów ONZ z 2003 roku, <http://www.unic.un.org.pl/terroryzm/definicje.php>, z dnia 10.02.2012.

¹⁹ A.P. Schmid, A. Jongman, *Political Terrorism: A New Guide to Actors, Authors, Concepts, Data Bases, Theories and Literature*, New Brunswick, London, 1988, s. 5-6.

mogące zagrozić życiu ludzkiemu lub spowodować poważne straty gospodarcze,

- zajęcie statku powietrznego, statku lub innego środka transportu publicznego lub towarowego,
- wytwarzanie, posiadanie, nabywanie, przewożenie, dostarczanie lub używanie broni, materiałów wybuchowych lub jądrowych, broni biologicznej lub chemicznej, jak również badania i rozwój broni biologicznej i chemicznej,
- uwalnianie substancji niebezpiecznych lub powodowanie pożarów, powodzi lub wybuchów, których rezultatem jest zagrożenie życia ludzkiego,
- zakłócenia lub przerwy w dostawach wody, energii elektrycznej lub wszelkich innych podstawowych zasobów naturalnych, czego rezultatem jest zagrożenie życia ludzkiego,
- groźenie popełnieniem wyżej wymienionych czynów.

Zgodnie z kodeksem karnym²⁰, przestępstwem o charakterze terrorystycznym jest czyn zabroniony zagrożony karą pozbawienia wolności, której górna granica wynosi co najmniej 5 lat, popełniony w celu:

- poważnego zastraszenia wielu osób,
- zmuszenia organu władzy publicznej Rzeczypospolitej Polskiej lub innego państwa albo organu organizacji międzynarodowej do podjęcia lub zaniechania określonych czynności,
- wywołania poważnych zakłóceń w ustroju lub gospodarce Rzeczypospolitej Polskiej, innego państwa lub organizacji międzynarodowej – a także groźba popełnienia takiego czynu.

Kodeks karny do czynów terrorystycznych zalicza również:

- zamachy na bezpieczeństwo w komunikacji lotniczej lub morskiej (art. 166). Kto, stosując podstęp albo gwałt na osobie lub groźbę bezpośredniego użycia takiego gwałtu, przejmuje kontrolę nad statkiem wodnym lub powietrznym, podlega karze pozbawienia wolności od lat 2 do 12;
- wzięcie zakładnika (art. 252). Kto bierze lub przetrzymuje zakładnika w celu zmuszenia organu państwowego lub samorządowego, instytucji, organizacji, osoby fizycznej lub prawnej albo grupy osób do określonego zachowania się, podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 3. Kto czyni przygotowania do powyższego przestępstwa, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3. Jeżeli czyn powyższy łączył się ze szczególnym udręczeniem zakładnika, sprawca podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 5 albo karze 25 lat pozbawienia wolności;

²⁰ Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw. Dz.U. 2004, Nr 93, poz. 889.

- udział w zorganizowanej grupie przestępczej (art. 258). Kto bierze udział w zorganizowanej grupie albo związku mających na celu popełnienie przestępstwa, jeżeli grupa albo związek mają charakter zbrojny albo mają na celu popełnienie przestępstwa o charakterze terrorystycznym, sprawca podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8. Kto grupę albo związek mające na celu popełnienie przestępstwa o charakterze terrorystycznym zakłada lub taką grupą lub związkiem kieruje, podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 3.

Nie jest aktem terrorystycznym dokonana przez nieustalonego sprawcę detonacja ładunku wybuchowego, której celem nie jest wymuszenie określonych zachowań od władz państwowych i społeczeństwa, lecz wyrządzenie szkody w mieniu ubezpieczonego²¹.

W uzasadnieniu Sąd Najwyższy stwierdza, że terroryzm współczesny definiowany jest jako różnie umotywowane ideologicznie, planowe i zorganizowane działania pojedynczych osób lub grup powodujące naruszenie istniejącego porządku prawnego, podjęte w celu wymuszenia od władz państwowych i społeczeństwa określonych zachowań, często naruszające dobra osób postronnych, realizowane za pomocą różnych środków (nacisk psychiczny, przemoc fizyczna, użycie broni i ładunków wybuchowych) w celu nadania im rozgłosu i wytworzenia w społeczeństwie lęku.

Od aktów ściśle terrorystycznych należy odróżnić zwyczajne czyny kryminalne o pewnych znamionach terroryzmu, np. anonimowe telefony o podłożeniu materiałów wybuchowych w obiektach użyteczności publicznej lub eksplozje ładunków będące efektem porachunków, których podłożem są konflikty międzyludzkie.

Działanie, wskutek którego powodom wyrządzona została szkoda, było niewątpliwie nielegalne, ale zważywszy na czas i miejsce jego dokonania, nie mogło prowadzić do osiągnięcia celów charakterystycznych dla terroryzmu (wprowadzenie chaosu, zastraszenie ludności, dezorganizacja życia publicznego, zdeorganizowanie pracy transportu publicznego, zakładów usługowych lub wytwórczych). Nie było więc aktem terrorystycznym, lecz działaniem kryminalnym mającym na celu wyrządzenie szkody w mieniu powodów, za takie zaś szkody strona pozwana nie ponosi odpowiedzialności.

Aktem terrorystycznym można więc określić umyślne działanie osoby lub osób polegające na użyciu przemocy albo groźby jej użycia, zmierzające do uzyskania efektu zastraszenia w celu wymuszenia określonego zachowania organu państwowego lub samorządowego, instytucji, organizacji, osoby fizycznej lub prawnej albo grupy osób.

Do głównych form ataków terrorystycznych należą:

- zamach na życie – kierowany jest najczęściej przeciwko ważnym osobom, przywódcom partii politycznych,

²¹ Wyrok z dnia 26 czerwca 2003 r., Biul. SN 2003/12/15. Sąd Najwyższy V CKN 432/01 OSNC 2004/9/145.

- zamach bombowy – wywiera specyficzną presję psychiczną na społeczeństwo,
- uprowadzenie pojazdu lub samolotu,
- wzięcie zakładników, uprowadzenie osoby (kidnapping) – służyż użyciu ich jako elementu przetargowego w spełnieniu żądań.

1.2. Strategia i taktyka terrorystów

Do głównych celów strategii terrorystów należy zaliczyć:

- przełamywanie norm zachowania i praw obowiązujących w danej społeczności, co jest wynikiem odrzucania zasad moralnych i braku hamulców w działaniu,
- rezygnację z przestrzegania prawa międzynarodowego konfliktów zbrojnych poprzez nieużywanie mundurów lub oznak rozpoznawczych, co oznacza także rezygnację z ochrony prawnej przewidzianej przez prawo międzynarodowe,
- nieprzebrzeganie prawa międzynarodowego również w zakresie atakowanych celów (atrakcyjne dla terrorystów cele są często chronione przez prawo międzynarodowe),
- zadanie jak największych strat i uzyskanie rozgłosu przy jak najmniejszych stratach własnych i wykluczeniu możliwości zlikwidowania organizacji,
- oddziaływanie psychologiczne, co przeważnie jest dramatycznie manifestowane, zazwyczaj nieprzewidywalne zarówno co do wpływu na psychikę ofiar, jak i na otoczenie,
- wybór często nieuzbrojonych i niewinnych ofiar – ściśle określonych i wyselekcjonowanych lub anonimowych,
- dobór stosowanych środków, aby demonstrowały bezwzględność członków grup terrorystycznych,
- prowadzenie działań na obszarach zurbanizowanych, z powodu łatwości ukrywania się na tych terenach i obecności tam wielu atrakcyjnych dla terrorystów celów (ważne osoby, instytucje, duże zgromadzenia ludności),
- tworzenie sieci konspiracyjnych, nierzadko bardzo rozległych, mających na celu wszechstronne wsparcie prowadzonych działań („bezpieczne lokale”, ukryte magazyny broni, kanały pozyskiwania broni, pieniędzy i informacji),
- używanie siły w sposób możliwie spektakularny, mający zwrócić uwagę opinii publicznej i wywołać pożądany przez terrorystów efekt.

Bruce Hoffman²² przedstawił pięć etapów strategii działania terrorystów, która sprowadza się do:

- zwrócenia uwagi na siebie i swoją sprawę,
- uznania istnienia sprawy, w imię której walczą terroryści,

²² B. Hoffman, *Oblicza terroryzmu*, wyd. Bertelsmann Media, Warszawa 2001, s. 175.

- uznania praw terrorystów do reprezentowania danej sprawy,
- pełnomocnictw (terrorysty szukają pełnomocnictw, które pozwolą im na zmiany w rządzie/społeczeństwie, należą one do programu ich walki),
- sprawowania rządów.

Tego typu działania mają na celu obniżenie poparcia społeczeństwa dla władz, a zwiększenie dla terrorystów. Założenie terrorystów opiera się na trójfazowym procesie: akcja – represja – reakcja. Akcja w tym procesie to atak terrorystyczny. Represja to działania władz. W założeniu terrorystów represyjne działania władz uderzą nie tylko w samych terrorystów, ale w grupy z nimi identyfikowane (w określonej grupę etniczną, klasową lub też całe społeczeństwo). Finałem tego ma być obalenie rządu przez niezadowolone masy, kierowane przez terrorystów.

Dlatego też działalność terrorystów opiera się na stosowaniu przemocy. Innym celem jej stosowania jest przetrwanie samej grupy terrorystycznej oraz jej zdolności do działania. W związku z tym grupy terrorystyczne muszą stosować przemoc w takich sytuacjach jak:

- likwidowanie przeciwników, odstępców (zwłaszcza informatorów policyjnych),
- pozyskiwanie środków do działania (napady na banki, porwania dla okupu).

W taktyce terrorystów można wskazać pewne wspólne elementy, do których należy zaliczyć:

- niekonwencjonalność działań,
- zaskoczenie,
- uzależnienie od danych rozpoznawczych,
- dominującą rolę czynnika ludzkiego.

Taktyka działania terrorystów²³ wyróżnia się tym, że ofiarami są osoby, których atakowanie jest – według prawa międzynarodowego – nielegalne. Oznacza to takie sytuacje jak:

- rozmyślne atakowanie osób cywilnych (niezaangażowanych),
- branie zakładników, pozbawianie ich życia lub grożenie im,
- atakowanie osób chronionych przez prawo międzynarodowe (np. dyplomaci),
- atakowanie celów neutralnych/na terytorium neutralnym.

Ponadto wykorzystuje się ludzi do przeprowadzania samobójczych ataków terrorystycznych, jako elementu psychologicznego oddziaływania w prowadzonej walce, podsycania i podtrzymywania nienawiści, podnoszenia rangi sprawy lub głoszonej idei oraz dla pozyskania nowych zwolenników i rekrutów dżihadystów gotowych oddać życie.

²³ M. Piekarski, *Strategia i taktyka terrorystów*, 15.02.2008, <http://www.konflikty.pl/arttykul-czasynajnowsze-546.html>.

1.3. Rodzaje terroryzmu

Znawcy przedmiotu, ze względu na działający podmiot, dzielą terroryzm na:

- Polityczny²⁴. Celem terroryzmu politycznego jest zniszczenie istniejącego stanu rzeczy i wprowadzenie częściowych lub całościowych zmian w systemie politycznym. Metoda walki politycznej, strategia i taktyka uznająca stosowanie przemocy (np. porwania, zamachy bombowe) za najbardziej skuteczny sposób i zarazem środek służący osiągnięciu określonych celów politycznych, kojarzonych najczęściej z dążeniem do likwidacji istniejącego status quo. Terroryzm polityczny można podzielić na dwa rodzaje: agencuralny oraz ideowy. W pierwszym przypadku terroryści są inspirowani, sponsorowani i sterowani przez obce państwo. W drugim przypadku terroryści poprzez zbrodnie starają się wcielić w życie idee, które wyznają.
- Niepolityczny, w którym wyróżnia się kryminalny oraz patologiczny. W pierwszym przypadku są to działania mafii, gangów, które zmierzają do osiągnięcia zysku lub zamachów na takie dobra jednostki jak: wolność, życie, nietykalność osobista. W drugim przypadku czynnikami sprawczymi działań terrorystycznych są zaburzenia umysłowe sprawców.

Przyjmując za kryterium nurty ideowe czy polityczne, w ramach których funkcjonują poszczególne organizacje, można wyróżnić:

- terroryzm islamski (religijno-nacjonalistyczny) – inspirowany religijnymi prawdami Koranu. Celem bojowników dżihadu (świętej wojny o zwycięstwo islamu) jest walka z niewiernymi oraz odszczepieńcami od wiary i utworzenie kolejnych republik islamskich wzorem Iranu (Państwo Islamskie – Al-Kaida, libański Hezbollah, palestyński Hamas, egipskie Ugrupowanie Islamskie, algierski Islamski Front Ocalenia);
- nurt anarchistyczno-lewacki²⁵, jego celem jest zniszczenie państwa poprzez wywołanie rewolucji i obalenie istniejącego ustroju, w następstwie przewrotu ma powstać wolne społeczeństwo złożone z wolnych zrzeszeń i komun (Czerwone Brygady – Włochy, Frakcja Czerwonej Armii – RAF, Niemcy, Akcja Bezpośrednia – Francja);
- nurt separatystyczno-narodowościowy, jego celem jest doprowadzenie do separacji lub inaczej secesji, czyli odłączenia od państwa, przeciwko któremu terroryści podejmują walkę, i utworzenie własnego państwa, względnie przyłączenie się do sąsiedniego kraju (IRA, ETA, terroryzm kurdyjski, tamilski);

²⁴ *Problemy polityczne współczesnego świata – terroryzm międzynarodowy. Kryteria klasyfikacji ruchów (organizacji) terrorystycznych*, Forum Nauczycieli Edukacji Obywatelskiej, Szczecin, <http://odn.zce.szczecin.pl/ju/eduobyw/pliki/stronywo/probl/proc01.pdf>.

²⁵ *Ibidem*, <http://odn.zce.szczecin.pl/ju/eduobyw/pliki/stronywo/probl/proc01.pdf>.

- nurt narodowo-wyzwoleńczy, jego celem jest odzyskanie niepodległości (Czarny Wrzesień, Ludowy Front Wyzwolenia Palestyny);
- terroryzm neofaszystowski, jego celem jest realizacja faszystowskich i szowinistycznych idei, np. rządów silnej ręki (włoski ruch Nowy Ład);
- nurt prawicowo-totalitarny, szwadrony śmierci w Ameryce Łacińskiej;
- nurt nacjonalistyczny – jego celem jest realizacja nacjonalistycznych idei, ugrupowania tego rodzaju mają często zwolenników wśród reakcyjnych środowisk wojska, policji i **świata polityki, wykorzystywane są bojówki (Ku Klux Klan w USA, ugrupowania skinheadów w RFN, francuska OAS, grecka Ludowa Armia Rewolucyjna)**;
- terroryzm millenarystyczny²⁶ (sekty religijne) – jest dziełem zbrojnych utopistów przekonanych o tym, że świat współczesny jest krańcowo zły, że ludzkości grozi kataklizm oraz że adepci ugrupowania zostali wybrani celem stworzenia nowego i lepszego świata po zaistniałej katastrofie (w działaniach religijnych sekt agresja zwrócona jest przeciw innym lub przeciwko własnym wyznawcom, samobójcza Świątynia Ludu, Szczep Dawidowy, japońska sekta Najwyższa Prawda);
- nurt eksternistyczno-komunistyczny, jego celem jest wywołanie rewolucji i obalenie istniejącego ustroju, w następstwie przewrotu ma powstać nowe porewolucyjne państwo komunistyczne, w którym władzę przejmie terrorystyczna i rewolucyjna awangarda (Czerwona Armia – Japonia, Czerwoni Khmerowie – Kambodża, peruwiański Świetlisty Szlak, urugwajski Tupamaros, argentyńska Rewolucyjna Armia Ludu).

Ze względu na sposób działania, *modus operandi*, można wyróżnić terroryzm:

- indywidualny – akty przemocy skierowane przeciwko konkretnym i określonym przez terrorystów osobom (zamachy, mordy polityczne, porwania),
- zbiorowy – akty przemocy skierowane przeciwko anonimowym i przypadkowo wybranym ofiarom – losowa zbiorowość (porwania samolotów, branie zakładników, wysadzanie w powietrze obiektów).

Ze względu na obszar działania można wyróżnić terroryzm:

- państwowy, który polega na zastraszaniu obywateli (w wielu krajach na świecie forma walki przeciwko partyzantom),
- międzynarodowy, pojmowany jako działalność nieposiadająca ograniczonego przestrzennie obszaru działania. Obiekty ataku mają z założenia wywołać reperkusje międzynarodowe. Przemoc wobec osób chronionych przez prawo międzynarodowe (dyplomaci, przywódcy państw, rządów) i miejsc podlegających takiej ochronie (ambasady), wobec lotnictwa cywilnego, środków komunikacji masowej (metro, pociągi).

²⁶ Ibidem.

Ze względu na realizowaną strategię można wyróżnić terroryzm²⁷:

- sprawczy bezpośredni, dążenie do obalenia istniejącego porządku i zastąpienia go nowym reprezentowanym przez samych terrorystów, wiara we własną skuteczność i siłę. Dość często ten rodzaj terroryzmu wiąże się z walką ruchów narodowyzwoleńczych albo rewolucyjnych, toczących działania partyzanckie, może przekształcić się w wojnę domową (algierski Front Wyzwolenia Narodowego, Czerwoni Khmerowie, Świetlisty Szlak, ugrupowania islamskie);
- sprawczy pośredni, dążenie do wymuszenia zmiany politycznej, lecz bez chęci ze strony terrorystów przejęcia na siebie odpowiedzialności za rządy w kraju. Nie jest to więc próba pokonania istniejącego reżimu politycznego, lecz wymuszania na nim ustępstw. Nękanie społeczeństwa aktami przemocy, dezorganizacja i chaos mają skłonić elitę władzy do takich rozwiązań, które zmienią nieco ustrój polityczny państwa (OAS we Francji, baskijska ETA, Ku Klux Klan, zamachy na polityków);
- terroryzm na użytek „propagandy przez czyn” – ta odmiana sprowadza się głównie do przygotowania sytuacji rewolucyjnej, nie chodzi tu ani o obalenie reżimu, ani o pozytywną zmianę polityki. Terroryzm ma pełnić funkcję „detonatora buntu mas” poprzez wskazanie, że istnieje organizacja, która walczy o określone ideały, zachęca podobnie myślących do przyłączenia się do walki, przez destrukcję, śmierć i zbrodnie ma zburzyć stabilność społeczną i doprowadzić do upowszechnienia w społeczeństwie radykalnych i autorytarnych nastrojów (ugrupowania anarchistyczne, lewackie).

Ze względu na taktykę można wyróżnić terroryzm²⁸:

- represywny – akty przemocy i gwałtu stosowane przez reżimy polityczne w celu zastraszenia własnego lub okupowanego narodu lub przez ruch polityczny (rewolucyjny, nacjonalistyczny, religijny), by utrzymać jedność organizacji i wymusić poparcie;
- defensywny – przemoc mająca miejsce podczas walki z najeźdźcą, przemoc stosowana, by powstrzymać zmiany społeczne i obronić istniejące wzorce kulturowe, także działania odwetowe, a więc kontrterroryzm,
- ofensywny – działania, których celem jest dokonanie zmian politycznych i społecznych poprzez polityczny szantaż i wymuszenie określonych zachowań osób rządzących, zmierzanie do zmiany istniejącego porządku na inny, np. poprzez przygotowanie sytuacji rewolucyjnej.

Oprócz przedstawionych klasyfikacji w literaturze przedmiotu wymieniane są także odmiany terroryzmu jak ekoterroryzm, bioterroryzm, cyberterroryzm.

²⁷ Ibidem.

²⁸ Ibidem.

Ekoterroryzm polega na prowadzeniu przestępczych działań szkodliwych dla środowiska naturalnego, z użyciem siły lub przemocy ze szkodą dla przedsiębiorstw, osób fizycznych lub grup. Głównym środkiem zastraszania jest wywoływanie niekorzystnych zmian w środowisku naturalnym, a nawet terroryzm konsumencki, tj. wystawianie na szwank życia i zdrowia konsumentów. Rozwój technologiczny i rozprzestrzenianie posiadania środków masowego rażenia rodzi zagrożenie wykorzystania materiałów radioaktywnych, broni chemicznej i biologicznej do działań terrorystycznych.

Bioterroryzm polega na wykorzystaniu wirusów, bakterii, grzybów, toksyn w celu wywołania choroby, zabicia ludzi, zwierząt lub zniszczenia roślin, co spowoduje lęk i panikę wśród ludności i ratowników oraz ogromne straty ekonomiczne. Stosowane są już takie środki jak:

- laseczka węgla – wnika do organizmu drogą oddechową, pokarmową, przez skórę. Infekcja u człowieka występuje w jednej z trzech postaci: skórnej (czarna krosta) – 95%, jelitowej, płucnej. Stan chorego często po 2-3 dniach kończy się śmiercią;
- ryцина – dawka śmiertelna dla człowieka w postaci aerozolu wynosi ok. 3 µg na 1 kg masy ciała. Zatrucie może nastąpić przez wstrzyknięcie (iniekcja), drogą pokarmową lub oddechową. Zatrucie powoduje śmierć w ciągu kilkadziesiątu godzin, przy zatruciu pokarmowym – 5 dni.

Cyberterroryzm – atak zakładający kradzież, zniszczenie lub uzyskanie dostępu i wykorzystanie danych elektronicznych przechowywanych i strzeżonych przez światowe (prywatne i instytucjonalne) systemy informatyczne, dokonywany przy pomocy Internetu lub lokalnych sieci komputerowych.

L. Garrison określa cyberterroryzm jako akt kryminalny popełniony przy wykorzystaniu komputera i możliwości telekomunikacyjnych, powodujący użycie siły, zniszczenie lub przerwanie świadczenia usług dla wywołania strachu lub niepewności danego rządu, organizacji lub ludności, tak aby wykorzystać ich reakcje do osiągnięcia określonych celów politycznych, społecznych, ideologicznych²⁹.

Obecnie Polska znajduje się na piątym miejscu pod względem ataków internetowych pochodzących z urządzeń mobilnych – tabela 1.

Tab. 1. Udział procentowy ataków pochodzących z sieci w poszczególnych państwach

Lp.	Kraj	Udział procentowy ataków pochodzących z sieci
1	Włochy	28%
2	Wielka Brytania	11%
3	Chile	9,1%

²⁹ L. Garrison, M. Grand, *Cyberterrorism: An evolving concept*, US National Infrastructure Protection Centre, <http://www.nipc.gov/publications/highlights/2001/highlight-01-06.htm>.

Lp.	Kraj	Udział procentowy ataków pochodzących z sieci
4	Brazylia	7,4%
5	Polska	5,3%
6	Malezja	4,5%
7	Chiny	3,4%
8	Stany Zjednoczone	3,1%
9	Rosja	2,6%
10	Litwa	2,3%
11	Inne	23,3%

Źródło: N. Noga, *Cyberterroryzm - nowe oblicze terroryzmu*, listopad, 2013, e-Terroryzm.pl, s. 10, http://technologie.gazeta.pl/internet/1,104530,9036923,Mobilny_Internet_na_swiecie_Polacy_na_niechlubnym.html.

1.4. Statystyki dotyczące zagrożeń terrorystycznych

Instytut Ekonomii i Pokoju (IEP - The Institute for Economics and Peace) dokonał analizy globalnych zagrożeń terrorystycznych w 158 krajach w latach 2002-2011. Tylko w 31 państwach nie było prowadzonych ataków terrorystycznych. Ranking otwiera Irak ze współczynnikiem 9,56 (średnia ważona liczba: ataków terrorystycznych, osób zabitych oraz rannych, zniszczeń i szkód). Kolejne pozycje zajmują: Pakistan, Afganistan, Indie i Jemen - tabela 2.

Tab. 2. Globalny współczynnik zagrożeń terrorystycznych w latach 2002-2011

Pozycja	Kraj	Współczynnik
1	Irak	9,56
2	Pakistan	9,05
3	Afganistan	8,67
4	Indie	8,15
5	Jemen	7,31
6	Somalia	7,24
7	Nigeria	7,24
8	Tajlandia	7,09
9	Rosja	7,07
10	Filipiny	6,80

Źródło: *Global terrorism index. Capturing the Impact of Terrorism for the Last Decade*, IEP, Dec 4th 2012, <http://www.visionofhumanity.org/wp-content/uploads/2012/12/2012-Global-Terrorism-Index-Report1.pdf>.

W sumie w 2013 roku na świecie miało miejsce 9707 zamachów terrorystycznych, w wyniku których zginęło 17800 osób, a ponad 32 500 doznało obrażeń, 2 990 osób

zostało porwanych³⁰. Średnia miesięczna wynosiła 808,91 ataków, 1490,92 zabitych, 2714,75 rannych. Średnio na atak przypadało 1,84 zabitych, 3,36 rannych – tabela 3.

Tab. 3. Ataki terrorystyczne w 2013 roku, klasyfikacja miesięczna

Miesiąc	Ataki	Zabici	Ranni	Porwani
Styczeń	669	1022	2043	986
Luty	567	991	1840	118
Marzec	639	1027	1881	145
Kwiecień	804	1123	2533	148
Maj	924	1557	3448	172
Czerwiec	685	1542	2326	313
Lipiec	898	1862	3151	176
Sierpień	842	1918	3683	126
Wrzesień	761	2034	3296	199
Październik	934	1639	2702	199
Listopad	1007	1448	2649	144
Grudzień	977	1728	3025	264
Razem	9707	17891	32577	2990

Źródło: *Statistical information on terrorism in 2013. Incidents of terrorism worldwide*, <http://www.state.gov/j/ct/rls/crt/2013/224831.htm>.

Mimo że zamachy terrorystyczne miały miejsce w 93 różnych krajach, to były mocno skoncentrowane geograficznie. Ponad połowa wszystkich ataków (57 proc.), a także zgonów (66 proc.) i obrażeń (73 proc.) wywołanych nimi miała miejsce w trzech krajach: Iraku, Pakistanie i Afganistanie. W tych czarnych statystykach prowadzi Irak, gdzie w 2013 roku w 2495 zamachach zginęło 6378 osób. Wśród dziesięciu krajów, które w największym stopniu doświadczyły zamachów terrorystycznych w ub. roku, są też Filipiny, Syria, Pakistan, Nigeria, Jemen i Somalia – tabela 4.

Tab. 4. Ranking krajów z największą liczbą ataków, 2013

Państwo	Ataki	Zabici	Ranni	Średnia liczba zabitych/atak	Średnia liczba rannych/atak
Irak	2495	6378	14956	2,56	5,99
Pakistan	1920	2315	4989	1,21	2,60

³⁰ *National Consortium for the Study of Terrorism and Responses to Terrorism: Annex of Statistical Information. Country Reports on Terrorism 2013. U.S. Department of State. Statistical information on terrorism in 2013. Incidents of terrorism worldwide*, <http://www.state.gov/j/ct/rls/crt/2013/224831.htm>.

Państwo	Ataki	Zabici	Ranni	Średnia liczba zabitych/atak	Średnia liczba rannych/atak
Afganistan	1144	3111	3717	2,72	3,25
Indie	622	405	717	0,65	1,15
Filipiny	450	279	413	0,62	0,92
Tajlandia	332	131	398	0,39	1,20
Nigeria	300	1817	457	6,06	1,52
Jemen	295	291	583	0,99	1,98
Syria	212	1074	1773	5,07	8,36
Somalia	197	408	485	2,07	2,46

Źródło: *Statistical information on terrorism in 2013. Incidents of terrorism worldwide*, <http://www.state.gov/j/ct/rls/crt/2013/224831.htm>.

W raporcie wskazano 220 organizacji odpowiedzialnych za przeprowadzenie ataków, wśród których pojawiło się 38 nowych organizacji, które nie występowały w poprzednich raportach. Najczęściej ataki terrorystyczne były prowadzone przez następujące organizacje – tabela 5.

Tab. 5. Grupy odpowiedzialne za przeprowadzenie ataków terrorystycznych w 2013 roku

Nazwa grupy	Ataki	Zabici	Śr. liczba zabitych/atak
Talibowie	641	2340	3,65
Al-Qaida w Iraku, Syrii oraz Lewancie	401	1725	4,30
Boko Haram	213	1589	7,46
Maoiści (India)/Komunistyczna Partia Indii	203	190	0,94
Al-Shabaab	195	512	2,63
Tehrik-i-Taliban Pakistan (TTP)	134	589	4,40
Filipińska Partia Komunistyczna (NPA)	118	88	0,75
Al-Qaida na Półwyspie Arabskim	84	177	2,11
Rewolucyjne SZ Kolumbii (FARC)	77	45	0,58
Islamski Ruch Wolnościowy Bangsamoro (BIFM)	34	23	0,68

Źródło: *Statistical information on terrorism in 2013. Incidents of terrorism worldwide*, <http://www.state.gov/j/ct/rls/crt/2013/224831.htm>

Każdy atak terrorystyczny obejmował stosowanie jednej lub wielu taktyk. Taktyka stosowana w atakach terrorystycznych w 2013 roku:

- ładunki wybuchowe (bomby) – 57%,
- napaść zbrojna – 23%.
- zabójstwo – 8%,

- porwanie – 6%,
- ataki na obiekty (budynki) – 6%.

Tab. 6. Cele ataków terrorystycznych w 2013 roku

Cele/obiekty	Liczba
Obywatele	3035
Policja	2388
Przedstawiciele władz	1376
Handlowe	862
Wojskowe	621
Religijne	383
Instytucje edukacyjne	354
Służba ochrony	270
Transport lądowy	253
Usługi	244
Dziennikarze i media	167
Partie polityczne	137
Dyplomaci	102
Telekomunikacja	68
Organizacje pozarządowe	51
Inne	41
Porty lotnicze i samoloty	29
Turyści	16
Statki morskie	11
Zaopatrzenie wodne, żywnościowe	7
Razem	10 415

Źródło: *Statistical information on terrorism in 2013. Incidents of terrorism worldwide*, <http://www.state.gov/j/ct/rls/crt/2013/224831.htm>.

Liczba ataków przeprowadzonych w Unii Europejskiej w roku 2011 wyniosła 174. Pojedynczy terroryści odpowiedzialni byli za zabicie dwóch osób w Niemczech³¹.

³¹ Opracowano na podstawie: <http://www.thereligionofpeace.com/attacks-2011.htm>. G. Nowacki, Threat Assessment of Potential Terrorist Attacks to the Transport Infrastructure. *TransNav, the International Journal on Marine Navigation and Safety of Sea Transportation*, Vol. 8, No. 2, 2014, pp. 219-227.

Liczba ataków terrorystycznych w UE w roku 2012³² zwiększyła się do 219, liczba osób zabitych wyniosła siedemnaście. Ataki zostały przeprowadzone w następujących państwach:

- Francja – 125,
- Hiszpania – 54,
- Wielka Brytania – 24,
- Włochy – 11,
- Belgia – 2,
- Bułgaria – 2,
- Grecja – 1.

W 2013 roku w UE w zamachach terrorystycznych zginęło siedem osób. Liczba ataków zmniejszyła się do 152³³. Ataki przeprowadzone zostały w pięciu krajach UE:

- we Francji – 63,
- w Wielkiej Brytanii – 35,
- w Hiszpanii – 33,
- w Grecji – 14,
- we Włoszech – 7.

Zdaniem ekspertów Aon Global Risk Consulting, branżą najczęściej atakowaną przez terrorystów jest transport (28,07%) – tabela 7³⁴. Drugie miejsce na liście ataków terrorystycznych zajmuje handel detaliczny – 24,18%. Dotknięte zostały nie tylko centra handlowe czy supermarkety, lecz także lokale gastronomiczne, restauracje, kluby i bary. Można wskazać trzy główne przyczyny ataków terrorystycznych w sektorze handlu detalicznego. Po pierwsze, znaczna ich część jest skierowana przeciwko sklepom, które nie są w posiadaniu islamistów. Po drugie, terroryści na cel swoich ataków chętnie wybierają znane marki, będące symbolem świata zachodniego i kapitalizmu. Wreszcie handel detaliczny jest dla grup terrorystycznych atrakcyjnym przedmiotem ataku ze względu na możliwość spowodowania znacznych strat w ludziach, dużych utrudnień w życiu codziennym oraz skuteczne zastraszenie ludności cywilnej.

Tab. 7. Częstotliwość dokonywania ataków terrorystycznych na różne obiekty (branże)

Obszary ataków	%
Transport (lądowy – 23,36%, lotniczy – 2,46%, morski – 2,25%)	28,07%
Handel detaliczny, gastronomia	24,18%
Przemysł wydobywczy	14,55%

³² Opracowano na podstawie: <http://www.thereligionofpeace.com/attacks-2012.htm>.

³³ Opracowano na podstawie: <http://www.thereligionofpeace.com/attacks-2013.htm>.

³⁴ Opracowano na podstawie: <http://forsal.pl/wiadomosci/polska/341600.html>; <http://www.aon.com/poland>.

Obszary ataków	%
Infrastruktura (obiekty władz państwowych, samorządowych, publiczne, kultu religijnego)	8,2%
Budownictwo	5,74%
Turystyka	6,56%
Finanse	2,05%
Przedsiębiorstwa użyteczności publicznej	2,25%
Inne	8,4%
Razem	100 %

Źródło: opracowano na podstawie: <http://forsal.pl/wiadomosci/polska/341600.html>; <http://www.aon.com/poland>, 2008

1.5. Ataki terrorystyczne przeprowadzone na obiekty infrastruktury transportowej

Atakowane są obiekty transportowe, takie jak: metra, dworce, lotniska, które skupiają dużą liczbę podróżnych i są łatwo dostępne dla terrorystów. Wybrane ataki terrorystyczne na obiekty transportowe, przeprowadzone w latach 1970-2011 na całym świecie, przedstawiono w tabeli 8.

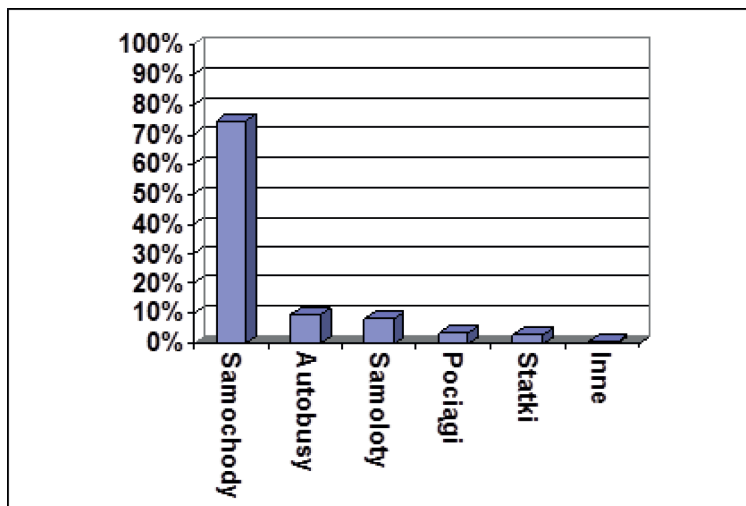
Tab. 8. Wybrane ataki terrorystyczne dokonane na obiekty infrastruktury transportowej

Lp.	Miejsce, data	Rodzaj ataku	Ofiary
1.	Izrael, 8 maja 1970 roku	Atak OWP na autobus szkolny	Zginęło 9 dzieci i 3 dorosłych, 19 zostało rannych
2.	Szwajcaria – Izrael, 21 lutego 1970 roku	Wybuch bomby w samolocie Swissair 330	Zginęło 47 osób
3.	Jugosławia, 26 stycznia 1972 roku	Zamach na samolot Dc-9 linii jugosłowiańskich	Zginęło 27 osób (23 pasażerów i 4 członków załogi)
4.	Izrael, 30 maja 1972 roku	Zamach na lotnisku Lod w Izraelu	Zginęło 26 osób, 78 odniosło rany
5.	Indie, 23 czerwca 1985 roku	Zamach bombowy na pokładzie Boeinga 747	Zginęło 329 osób
6.	Japonia, 20 marca 1995 roku	Zamach w metrze w Tokio przy użyciu gazu bojowego sarin	Zginęło 13 osób, 5 tysięcy uległo ciężkiemu zatruciu
8.	Hiszpania, 11 marca 2004 roku	Zamach bombowy w metrze w Madrycie	Zginęło 191 osób, 1900 zostało rannych
9.	Rosja, 6 lutego 2004 roku	Zamach bombowy w moskiewskim metrze	Zginęło 41 osób, a ponad 100 zostało rannych
10.	W. Brytania, 7 lipca 2005 roku	Zamach bombowy w metrze w Londynie	Zginęły 52 osoby, a co najmniej 700 osób zostało rannych

Lp.	Miejsce, data	Rodzaj ataku	Ofiary
11.	Indie, 19 lutego 2007 roku	Zamach bombowy na pociąg ekspresowy	Zginęło 68 osób, wiele zostało rannych
12.	Afryka, 8 stycznia 2010 roku	Ostrzelany autobus wiozący na Puchar Narodów Afryki do Angoli piłkarzy Togo	Zginęło co najmniej 195 osób, około 300 zostało rannych
13.	Rosja, 29 marca 2010 roku	Zamach bombowy w metrze w centrum Moskwy dokonany przez dwie kobiety-samobójczynie	Zginęło co najmniej 39 osób, a 102 zostały ranne
14.	Rosja, 24 stycznia 2011 roku	Zamach bombowy na lotnisku Domodedowo.	Zginęło 36 osób, a co najmniej 180 osób zostało rannych
15.	Białoruś, 11 kwietnia 2011 roku	Zamach bombowy w metrze w Mińsku	Śmierć poniosło 15 osób, a 204 osoby zostały ranne
16.	Norwegia, 22 lipca 2011 roku	Zamach bombowy w Oslo, ostrzelanie młodzieży na wyspie Utoja	Zginęło 76 osób

Źródło: Global Terrorism Database, <http://www.start.umd.edu/gtd/about>, G. Nowacki, *Selected problems of terrorist threats to the transport infrastructure*, "Journal of KONES Powertrain and Transport", Vol. 19, No. 2, 2012, pp. 365-374. *Wybrane problemy dotyczące infrastruktury transportowej oraz potencjalnych zagrożeń terrorystycznych*, ITS, „Transport Samochodowy” 2, 2012, s. 43-60

Susan Pantell dokonała analizy zagrożeń terrorystycznych w Stanach Zjednoczonych dotyczących obszaru transportu w okresie pokrywającym 41 lat, tj. w latach 1967-2007 – rysunek 1.

Rys. 1. Ataki terrorystyczne w USA

Źródło: Light Rail Now Project, 2008, http://www.lightrailnow.org/features/f_lrt_2008-06a.htm

Zgodnie z danymi przedstawionymi na rys. 1, 90,3% ataków dotyczyło transportu lądowego (74,5% – samochodowy, 9,5% – autobusy, 6,3% – pociągi), 8,3% – transport powietrzny, 0,9% – transport morski, 0,5% inny.

2. Sposoby zwalczania terroryzmu

2.1. Płaszczyzny zwalczania terroryzmu

Zwalczanie terroryzmu powinno odbywać się na wielu płaszczyznach³⁵:

- politycznej,
- prawnej,
- wywiadowczej,
- policyjnej,
- militarnej.

Płaszczyzna polityczna w zwalczaniu terroryzmu dotyczy realizacji umów dwustronnych lub wielostronnych. Ponadto współpraca na tej płaszczynie może obejmować inne formy niż międzynarodowe umowy i sprowadzać się do wszelkiej kooperacji pomiędzy zainteresowanymi krajami. Może obejmować międzynarodowe negocjacje i wypracowywanie porozumienia w ważnych kwestiach. Walka z terroryzmem jest niezwykle trudna – tym bardziej, że wbrew powszechnym opiniom terroryzm nie jest odrębną ideologią, filozofią ani samoistnym zjawiskiem na arenie międzynarodowej. W rzeczywistości to tylko metoda działania, która posłużyć może realizacji dowolnego celu politycznego. Niezwykle problematyczne jest wypracowanie jakichkolwiek wszechstronnych mechanizmów walki z tym zjawiskiem, które tak naprawdę samo stanowi mechanizm działania, jest bardzo trudne do zdefiniowania i opisania w sensie tworzenia norm prawa międzynarodowego. Działania polityczne będą tworzyć podstawę do działań prawnych, właśnie dzięki ratyfikacji umów międzynarodowych i potrzebie tworzenia własnego prawa w zakresie zgodnym z przyjętymi dokumentami.

Płaszczyzna prawna zwalczania terroryzmu dotyczy przede wszystkim tworzenia regulacji prawnych. Demokratyczne państwo nie może działać poza prawem, stąd potrzebne są jak najskuteczniejsze i odpowiednie do zagrożeń systemy prawne. Od strony praktycznej to uprawnienia służb potrzebne w ich pracy. Od strony prewencji i karanie może być to penalizacja groźnych zachowań i czynów w prawie karnym, obejmująca nie tylko karanie za dokonanie aktu terrorystycznego, lecz także za przygotowania do niego czy nawoływanie albo udzielanie pomocy w jego realizacji.

³⁵ K. Liedel, *Terroryzm międzynarodowy. Wielopłaszczyznowe podejście*, <http://www.liedel.pl/?p=20>, 27.11.2008, „Internetowy Biuletyn Centrum Studiów nad Terroryzmem i Kwartalnika e-Studia nad Bezpieczeństwem i Terroryzmem”, nr 2, luty 2012, e-terroryzm_2012-02.

Płaszczyna wywiadowcza w zwalczaniu terroryzmu jest jedną z najbardziej skutecznych, ze względu na to, że działania wywiadowcze mają na celu niedopuszczenie do ataku. Są więc z punktu widzenia społeczeństwa najlepszą metodą zwalczania zjawisk o charakterze terrorystycznym. Wiąże się to przede wszystkim z faktem uprzedzenia działań wywiadowczych w stosunku do ataku terrorystycznego. Istotne w tym zakresie jest, aby wszystkie podejmowane przez służby działania były regulowane właściwymi aktami prawnymi przez organy ustawodawcze państw. W obliczu rosnącego zagrożenia terroryzmem pojawia się coraz więcej takich rozwiązań prawnych, które umożliwiają państwu skuteczniejszą walkę z terrorystami. Żeby skutecznie prowadzić działania wywiadowcze, niezbędne są służbom odpowiednie uprawnienia - stąd istota wcześniejszych działań prawnych i politycznych. Zwiększyć efektywność wywiadowczą można, tworząc jednostki i centra koordynujące starania wszystkich krajowych służb w zakresie zwalczania terroryzmu.

Płaszczyna policyjna obejmuje współpracę pomiędzy służbami policyjnymi krajów, które prowadzą walkę z terroryzmem międzynarodowym. Policja prowadzi rozpoznawanie operacyjne grup, organizacji i związków, co do których istnieje podejrzenie o działalność terrorystyczną oraz finansowanie takiej działalności w kraju lub poza jego granicami. Czynności te powinny być realizowane w szczególności poprzez uzyskiwanie i gromadzenie informacji na temat:

- charakteru działalności (formalny lub nieformalny); rodzaju statusu: gospodarczy, finansowy, społeczny lub inny; udziału kapitału zagranicznego ze wskazaniem firmy oraz kraju pochodzenia i narodowości udziałowców, obszaru działania;
- kontaktów z innymi grupami, organizacjami, związkami i osobami podejrzanymi o działalność przestępczą o charakterze kryminalnym, gospodarczym lub terrorystycznym. Chodzi tu przede wszystkim o dokonywanie przestępstw związanych z nielegalnym obrotem materiałami wybuchowymi, bronią palną, substancjami rozszczepialnymi, środkami chemicznymi i biologicznymi mogącymi stwarzać powszechne zagrożenie dla życia i zdrowia, handlem narkotykami, fałszerstwem pieniędzy i dokumentów, praniem „brudnych pieniędzy”, konfliktami pomiędzy członkami oraz innymi grupami, organizacjami i związkami.

Nie można zapominać o roli policji w czasie zamachu. To właśnie wyspecjalizowane policyjne jednostki antyterrorystyczne staną oko w oko z jego sprawcami. Zostaną użyte także, gdy w wyniku uzyskania informacji wywiadowczych uda się ustalić miejsce pobytu terrorystów, co będzie wymagało ich przechwycenia. Pomocna w tym zakresie będzie współpraca z policjami innych państw oraz zrzeszającymi je organizacjami, w tym Europolem lub Interpolem.

Militarna płaszczyna zwalczania terroryzmu należy do najbardziej specyficznych spośród dotychczas omówionych. Działania militarne w zwalczaniu terroryzmu

przybrać mogą w zasadzie dwie formy. Pierwsza to typowe wojskowe uderzenie uprzedzające na kraj, który uważany jest za źródło terroryzmu. Przykładem takim są międzynarodowe operacje w Afganistanie i Iraku. Duża rola w tym zakresie przypada NATO. Zgodnie z art. 5 Traktatu Północnoatlantyckiego strony zgadzają się, że zbrojna napaść na jedną lub kilka z nich w Europie lub Ameryce Północnej będzie uważana za napaść przeciwko nim wszystkim. Każda ze stron, zgodnie z art. 51 Karty Narodów Zjednoczonych, udzieli pomocy stronie lub stronom tak napadniętym, podejmując natychmiast indywidualnie i w porozumieniu z innymi stronami taką akcję, jaką uzna za konieczną, nie wyłączając użycia siły zbrojnej.

Drugą formą działań jest użycie narodowych sił zbrojnych wtedy, gdy atak terrorystyczny lub cała ich seria przybiera zbyt duże rozmiary, aby można było sytuację opanować wyłącznie siłami policyjnymi. Warto dodać, że nowoczesne siły zbrojne prócz wojsk konwencjonalnych to także siły specjalne wyposażone w zaawansowaną technologię i uzależnione od danych wywiadowczych.

2.2. Rola ONZ w zwalczaniu terroryzmu

Rozpatrując aspekty związane ze zwalczaniem terroryzmu, niezbędne staje się wyjaśnienie terminu antyterroryzm. Jest to całokształt działań o charakterze ochronnym, mających na celu zmniejszenie prawdopodobieństwa zaistnienia zamachu terrorystycznego oraz minimalizację jego skutków. Obejmuje ochronę osób i mienia, przygotowanie planów działania w sytuacji kryzysowej, zabezpieczenie sił i środków w celu udzielenia pomocy oraz określenie i ocenę możliwych zagrożeń³⁶.

W Polsce mianem „antyterroryzmu” nazywa się z reguły także całokształt działań dotyczących zapobiegania oraz zwalczania terroryzmu, a więc również działania określane zgodnie z nomenklaturą zachodnią jako „kontrterroryzm”.

Organizacja Narodów Zjednoczonych od 1963 roku podejmuje wysiłki związane ze zwalczaniem terroryzmu, przyjęte zostały m.in. następujące konwencje:

- konwencja tokijska *W sprawie przestępstw i niektórych czynów popełnionych na pokładzie statków powietrznych* z 14 września 1963 roku,
- konwencja haska *O zwalczaniu bezprawnego zawładnięcia statkami powietrznymi* z 16 grudnia 1970 roku,
- konwencja montrealaska *O zwalczaniu bezprawnych czynów skierowanych przeciwko bezpieczeństwu lotnictwa cywilnego* z 23 września 1971 roku,
- konwencja nowojorska *Przeciwko braniu zakładników* z 18 grudnia 1979 roku,
- konwencja *O zapobieganiu i kontroli aktów terroryzmu przyjmującego formę zbrodni przeciw osobom i związanego z tym wymuszenia o znaczeniu międzynarodowym*, podpisana 2 lutego 1971 roku,

³⁶ Opracowano na podstawie stron internetowych: <http://www.unic.un.org.pl/terroryzm/definicje.php>, <http://www.antyterroryzm.gov.pl/portal>, z dnia 10.02.2012.

- konwencja *O zapobieganiu i karaniu przestępstw przeciwko osobom korzystającym z ochrony międzynarodowej, w tym przeciwko dyplomatom*, podpisana w Nowym Jorku w ramach ONZ w dniu 14 grudnia 1973 roku,
- konwencja o ochronie materiałów nuklearnych z 1980 roku,
- protokół o zwalczaniu bezprawnych aktów wobec lotnisk służących międzynarodowemu lotnictwu cywilnemu z 1988 roku,
- konwencja o przeciwdziałaniu bezprawnym czynom przeciwko bezpieczeństwu żeglugi morskiej z 1988 roku,
- protokół o zwalczaniu bezprawnych aktów przeciwko stałym platformom zlokalizowanym na szelfie kontynentalnym z 1988 roku,
- konwencja o znakowaniu plastikowych substancji wybuchowych w celach ich detekcji z 1991 roku,
- konwencja o zwalczaniu terrorystycznych zamachów bombowych z 1997 roku,
- konwencja o zwalczaniu finansowania terroryzmu z 1999 roku.

ONZ udziela państwom członkowskim pomocy w kwestii zwalczania terroryzmu. Na mocy rezolucji 1373 z 2001 roku został powołany Komitet Antyterrorystyczny – Counter Terrorism Committee (CTC), którego głównym zadaniem jest monitoring i udzielanie pomocy technicznej w zakresie implementacji rezolucji 1373, zalecającej poszczególnym państwom członkowskim wdrażanie międzynarodowych instrumentów prawnych oraz stosowanie środków służących wzmocnieniu zdolności prawnych i instytucjonalnych w zwalczaniu terroryzmu na poziomie krajowym, regionalnym i płaszczyźnie globalnej.

W strukturze Biura Narodów Zjednoczonych ds. Narkotyków i Przestępczości (UNODC) działa Sekcja Przeciwdziałania Terroryzmowi – *Terrorism Prevention Branch* (TPB). Jednym z zadań UNODC jest udzielanie pomocy zainteresowanym państwom m.in. w zakresie legislacji prawa antyterrorystycznego oraz implementacji stosownych protokołów i konwencji ONZ dotyczących walki z terroryzmem.

W oparciu o rezolucję 1535 z 2004 roku Rada Bezpieczeństwa powołała Zarząd Wykonawczy Komitetu Antyterrorystycznego – Counter-Terrorism Committee Executive Directorate (CTED), który wspiera działania CTC na poziomie technicznym w zakresie wzmocnienia i koordynacji procesu monitoringu implementacji rezolucji 1373.

W celu zapewnienia koordynacji i spójności działań w ramach systemu ONZ dot. walki z terroryzmem w 2005 r. Sekretarz Generalny ONZ powołał Specjalny Wydział ds. Walki z Terroryzmem (UN Counter-Terrorism Implementation Task Force - CTITF)³⁷, w skład którego wchodzi:

³⁷ Opracowano na podstawie stron internetowych: <http://www.unic.un.org/pl/terroryzm/definicje.php>, <http://www.antyterroryzm.gov.pl/porta1>, z dnia 10.02.2012.

- Dyrekcja Wykonawcza Komitetu Antyterrorystycznego (Counter-Terrorism Committee Executive Directorate - CTED);
- Departament ds. Rozbrojenia (Department for Disarmament Affairs - DDA);
- Departament ds. Operacji Pokojowych (Department of Peacekeeping Operations - DPKO);
- Departament Spraw Politycznych (Department of Political Affairs - DPA);
- Departament Informacji Publicznej (Department of Public Information - DPI);
- Departament Bezpieczeństwa (Department for Safety and Security - DSS);
- Eksperti Komitetu powołanego na mocy rezolucji 1540 (Expert Staff of the 1540 Committee). Rezolucja 1540 dotyczy zapobiegania proliferacji broni masowego rażenia (CBRN – broń chemiczna, biologiczna, radiologiczna i nuklearna) oraz implementacji stosownych dokumentów międzynarodowych. Monitoringiem wypełniania ww. rezolucji zajmuje się tzw. Komitet 1540;
- Międzynarodowa Agencja Energii Atomowej (International Atomic Energy Agency - IAEA);
- Międzynarodowa Organizacja Lotnictwa Cywilnego (International Civil Aviation Organization - ICAO);
- Międzynarodowa Organizacja Morska (International Maritime Organization - IMO);
- Międzynarodowy Fundusz Walutowy (International Monetary Fund - IMF);
- Międzynarodowa Organizacja Policji Kryminalnych (International Criminal Police Organization - INTERPOL), obejmuje 188 krajów, m.in. państwa członkowskie UE oraz państwa spoza UE, np. Białoruś, Rosję, Ukrainę itd. Współpraca realizowana jest w ramach sieci oficerów łącznikowych polskiej Policji działających w takich państwach Unii Europejskiej jak Francja, Holandia, Niemcy, Wielka Brytania oraz w państwach spoza UE, tj. na Białorusi, w Rosji i na Ukrainie. Możliwy jest bezpośredni dostęp do policyjnych baz danych (osoby zaginione i poszukiwane, karty daktyloskopijne, profile DNA, skradzione pojazdy i dokumenty etc.);
- Grupa Monitorująca Komitetu powołanego na mocy rezolucji 1267 (Monitoring Team of the 1267 Committee). Rezolucja 1267 (1999) dotyczy sankcji wobec Al-Kaidy i talibów. Państwa członkowskie zostały zobligowane do zamrożenia kont bankowych, zapobiegania przekraczania granicy oraz przekazywania wsparcia materialnego, technicznego i szkoleniowego, broni itp. dla osób i instytucji mających związek z Al.-Kaidą, Osamą bin Ladenem i talibami;
- Biuro Wysokiego Komisarza NZ ds. Praw Człowieka (Office of the High Commissioner of Human Rights - OHCHR);
- Biuro Spraw Prawnych (Office of Legal Affairs - OLA);
- Organizacja ds. Zakazu Broni Chemicznej (Organization for the Prohibition of Chemical Weapons - OPCW);

- Specjalny Sprawozdawca ds. promocji oraz ochrony praw człowieka i podstawowych wolności podczas zwalczania terroryzmu (Special Rapporteur on Promoting and Protection of Human Rights While Countering Terrorism);
- Program NZ ds. Rozwoju (United Nations Development Program - UNDP);
- Organizacja NZ ds. Oświaty, Nauki i Kultury (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization - UNESCO);
- Międzyregionalny Instytut Narodów Zjednoczonych ds. Badań nad Przystępczością i Wymiarem Sprawiedliwości;
- (United Nations Interregional Crime and Justice Research Institute - UNICRI) Biuro ds. Środków Odurzających i Przystępczości ONZ (United Nations Office on Drugs and Crime - UNODC);
- Światowa Organizacja Celna (World Customs Organization - WCO);
- Bank Światowy (World Bank - WB);
- Światowa Organizacja Zdrowia (World Health Organization - WHO).

8 września 2006 roku wszystkie państwa członkowskie ONZ przyjęły Globalną Strategię Zwalczania Terroryzmu. Po raz pierwszy w historii uzgodniono wspólne stanowisko w sprawie zwalczania terroryzmu. Przyjęcie Globalnej Strategii Zwalczania Terroryzmu wieńczy lata wysiłków i jednocześnie wypełnia zobowiązanie poczynione przez przywódców światowych na światowym szczycie we wrześniu 2005 roku. Przy opracowaniu strategii wzięto pod uwagę wiele propozycji i rekomendacji przedstawionych przez byłego Sekretarza Generalnego Kofiego Annana.

Podstawą strategii jest jednoznaczne, bezwarunkowe i silne potępienie terroryzmu we wszelkich jego formach - stosowanego przez kogokolwiek, gdziekolwiek i z jakichkolwiek powodów. Strategia ustanawia konkretne środki, które mają być podejmowane w celu eliminowania przyczyn rozprzestrzeniania się terroryzmu oraz dla wzmacniania indywidualnej i wspólnej zdolności państw i NZ w zapobieganiu i zwalczaniu terroryzmu, chroniąc jednocześnie prawa człowieka i strzegąc rządów prawa.

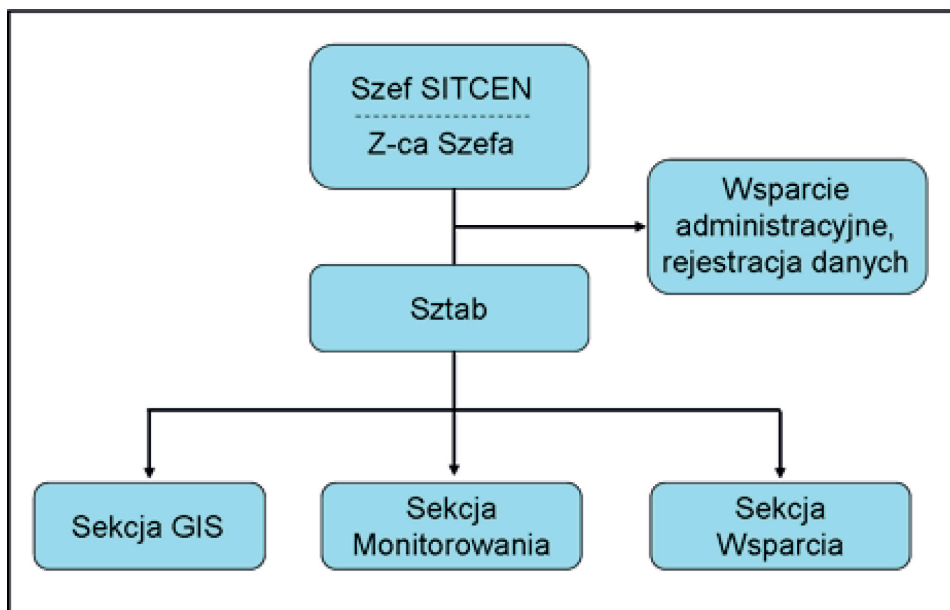
Strategia spaja szereg nowych propozycji i wzmocnień aktualnych działań podejmowanych przez państwa członkowskie, system NZ oraz inne międzynarodowe i regionalne instytucje we wspólną platformę współpracy strategicznej.

2.3. Rola NATO w zwalczaniu terroryzmu

Terroryzm stwarza bezpośrednie zagrożenie dla bezpieczeństwa obywateli państw NATO i szerzej dla międzynarodowej stabilności i dobrobytu. Grupy terrorystyczne przenikają i rozprzestrzeniają się na obszarach o strategicznym znaczeniu dla Sojuszu, nowoczesna technologia powoduje wzrost zagrożenia i zwiększa potencjał ataków terrorystycznych, w szczególności gdyby terroryści weszli w posiadanie nuklearnych, chemicznych, biologicznych lub radiologicznych zdolności.

NATO podjęło dotychczas szereg kroków i inicjatyw na rzecz walki z terroryzmem. Za codzienną wymianę informacji, monitorowanie sytuacji odpowiedzialne jest Centrum Sytuacyjne (NATO Situation Centre – SITCEN), powołane przez Radę Północnoatlantycką w 1969 roku.

NATO SITCEN znajduje się w strukturze Międzynarodowego Sztabu Wojskowego. Centrum wspiera Radę Północnoatlantycką, Komitet Planowania Obrony i Komitet Wojskowy w prowadzonych przez nie konsultacjach.

Rys. 2. Struktura SITCEN w NATO

Źródło: NATO Situation Centre (SITCEN), 16 Dec. 2013, http://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_57954.htm.

Sekretarz Generalny, działając w imieniu Rady Północnoatlantyckiej, jest odpowiedzialny za politykę, strukturę organizacyjną i funkcjonowanie SITCEN. Asystent Sekretarza Generalnego ds. Operacji jest odpowiedzialny za rozwój i kontrolę SITCEN. Dyrektor Generalny Międzynarodowego Sztabu Wojskowego, działając w Komitecie Wojskowym, jest odpowiedzialny za koordynację działań Centrum z szefem SITCEN. SITCEN jest odpowiedzialne za zbieranie, wymianę i rozpowszechnianie danych na temat sytuacji politycznej, gospodarczej, wojskowej i terrorystycznej przez 24 godziny na dobę.

Centrum utrzymuje łączność wewnątrz Kwatery Głównej NATO z dowództwami, organizacjami współpracującymi oraz stolicami państw. W czasie sytuacji kryzysowych umożliwia konsultacje oraz zapewnia bieżące informowanie.

W czerwcu 1998 roku w Kwaterze Głównej NATO utworzone zostało Euro-Atlantyckie Centrum Koordynacji Reagowania na Katastrofy (EADRCC), w oparciu o wniosek złożony przez Federację Rosyjską. Stworzone w ramach programu Partnerstwo dla Pokoju Centrum koordynuje działania NATO i państw partnerskich w obszarze euro-atlantyckim w reakcji na katastrofy naturalne i spowodowane przez człowieka. Od 2001 roku EADRCC pełni także rolę w koordynacji reakcji krajów na zamachy terrorystyczne z wykorzystaniem broni chemicznych, biologicznych lub radiologicznych, a także działań zarządzania skutkami tych zdarzeń.

W 2000 r. niektóre państwa NATO stały się celem ataków cybernetycznych pochodzących z Bałkanów. Na szczycie NATO w Pradze w listopadzie 2002 r. podjęto decyzję o uruchomieniu Programu Obrony Cybernetycznej (The Cyber Defense Program) i rozwoju Zdolności Reagowania na Incydenty Komputerowe (The Computer Incident Response Capability). Atak cybernetyczny na Estonię spowodował, że państwa członkowskie NATO zdecydowały się podjąć aktywne działania służące zapobieganiu i przeciwdziałaniu tego typu zagrożeniom.

Ponadto na tym samym szczycie Sojuszu w Pradze została przyjęta Militarna Koncepcja Obrony przed Terroryzmem (The Military Concept for Defence against Terrorism) oraz Plan Działań Partnerstwa na Rzecz Walki z Terroryzmem (The Partnership Action Plan against Terrorism - PAPT), dotyczące współpracy z partnerami NATO w ramach Rady Partnerstwa Euroatlantyckiego – The Euro-Atlantic Partnership Council (EAPC).

Na szczycie Sojuszu w Stambule w 2004 r. podjęto decyzję o utworzeniu Jednostki Wywiadu ds. Zagrożenia Terrorystycznego (The Terrorist Threat Intelligence Unit - TTIU). Powołanie tej jednostki w ramach Kwatery Głównej NATO miało na celu podniesienie poziomu wymiany informacji wywiadowczej pomiędzy sojusznikami, a jej zadaniem jest prowadzenie analiz ewentualnych zagrożeń.

Podczas szczytu NATO w Stambule przywódcy Sojuszu formalnie zatwierdzili Program Prac na rzecz Obrony przed Terroryzmem (The Defence Against Terrorism Program of Work - DAT), co było uzupełnieniem innych decyzji podjętych w celu wzmocnienia zdolności Sojuszu w obliczu terroryzmu.

Program ten został ogłoszony przez Narodowych Dyrektorów ds. Uzbrojenia (CNAD), którzy dwa razy w roku odbywają formalne spotkania.

Celem programu jest wspomaganie narodowych programów naukowych i badawczych, by wypracować nowe i udoskonalone technologie przydatne do zwalczania terroryzmu.

W styczniu 2008 r. przyjęto Strategię Obrony Cybernetycznej – The Policy on Cyber Defence, a w maju 2008 r. w Brukseli szefowie Sztabów Generalnych Estonii, Łotwy, Litwy, Niemiec, Włoch, Hiszpanii i Słowacji oraz Sojusznicze Dowództwo Transformacji (The Allied Command Transformation - ACT) podpisali memorandum o utworzeniu w Tallinie Centrum Kompetencyjnego ds. Obrony

Teleinformatycznej (The Concept for Cooperative Cyber defense of Excellence - CCDCOE).

W październiku 2008 r. Rada Północnoatlantycka przyznała Centrum pełną akredytację oraz status organizacji międzynarodowej. Centrum nie jest jednostką operacyjną ani nie podlega strukturalnie dowodzeniu NATO.

Zgodnie z koncepcją strategiczną obrony i bezpieczeństwa członków Organizacji Traktatu Północnoatlantyckiego, Sojusz zobowiązuje się do zapobiegania kryzysom, zagrożeniom terrorystycznym, opanowywania konfliktów i stabilizowania sytuacji pokonfliktowych, włączając w to bliższą współpracę z naszymi międzynarodowymi partnerami, szczególnie Organizacją Narodów Zjednoczonych i Unią Europejską.

W 2010 roku została uchwalona *Koncepcja strategiczna obrony i bezpieczeństwa członków Organizacji Traktatu Północnoatlantyckiego*, przyjęta przez szefów państw i rządów w Lizbonie³⁸. Koncepcja strategiczna wyznaczyła kierunek następnej fazy ewolucji NATO tak, aby nadal było ono efektywne w zmieniającym się świecie w obliczu nowych zagrożeń, z nowymi zdolnościami i nowymi partnerami. Koncepcja zobowiązuje Sojusz do zapobiegania kryzysom, opanowywania konfliktów i stabilizowania sytuacji pokonfliktowych, włączając w to bliższą współpracę z międzynarodowymi partnerami, szczególnie Organizacją Narodów Zjednoczonych i Unią Europejską. W koncepcji stwierdzono, że terroryzm stwarza bezpośrednie zagrożenie dla bezpieczeństwa obywateli państw NATO i szerzej dla międzynarodowej stabilności i dobrobytu. Grupy terrorystyczne przenikają i rozprzestrzeniają się na obszarach o strategicznym znaczeniu dla Sojuszu; nowoczesna technologia powoduje wzrost zagrożenia i zwiększa potencjał ataków terrorystycznych, w szczególności gdyby terroryści weszli w posiadanie nuklearnych, chemicznych, biologicznych lub radiologicznych zdolności. Brak stabilności lub konflikt poza granicami NATO może bezpośrednio zagrozić bezpieczeństwu Sojuszu, w tym poprzez podsycanie ekstremizmu, terroryzmu i transnarodowych nielegalnych działań, takich jak przemyt broni, narkotyków i ludzi.

Ataki cybernetyczne stają się coraz częstsze, lepiej zorganizowane i bardziej kosztowne, biorąc pod uwagę szkody, jakie wyrządzają administracjom rządowym, biznesowi, gospodarce, a potencjalnie także transportowi, sieciom dostaw i innej infrastrukturze krytycznej; mogą one osiągnąć poziom, którego przekroczenie zagraża narodowemu i euroatlantyckiemu dobrobytowi, bezpieczeństwu i stabilności.

W wymiarze praktycznym działania NATO w walce z terroryzmem obejmują operacje wojskowe i misje m.in. w Afganistanie (ISAF), Iraku, na Bałkanach

³⁸ NATO (2010), *Strategic Concept for the Defence and Security of The Members of the North Atlantic Treaty Organisation*, Adopted by Heads of State and Government in Lisbon, Nov. 2010. <http://www.nato.int/lisbon2010/strategic-concept-2010-eng.pdf>. 17.01.2011.

i w regionie Morza Śródziemnego, przedsięwzięcia związane z kontrolą przestrzeni powietrznej (z wykorzystaniem systemu AWACS)³⁹.

Według najnowszej poprawki polityki bezpieczeństwa, NATO przyjęło, że artykuł 5 Traktatu Północnoatlantyckiego stosuje się także do cyberataku. NATO będzie traktować ataki cybernetyczne na któregokolwiek z członków Sojuszu jak napaść przeciwko wszystkim. Otwiera to drogę do zbiorowej samoobrony identycznie jak w przypadku ataku sił konwencjonalnych⁴⁰.

2.4. Rola instytucji UE w zwalczaniu terroryzmu

Na szczeblu wspólnotowym⁴¹ powołano Koordynatora ds. Zwalczania Terroryzmu (The Counter-Terrorism Coordinator – CTC). Stanowisko CTC zostało umiejscowione w Sekretariacie Generalnym Rady UE. Zadaniem Koordynatora jest wzmocnienie i koordynacja wszystkich instrumentów znajdujących się w dyspozycji UE oraz monitorowanie implementacji strategii na rzecz zwalczania terroryzmu UE.

Wewnątrz Sekretariatu Generalnego Rady Unii Europejskiej od 2001 r. działa Wspólne Centrum Sytuacyjne (The Joint Situation Centre - SITCEN).

SITCEN podlega Wysokiemu Przedstawicielowi Unii Europejskiej ds. Wspólnej Polityki Zagranicznej i Bezpieczeństwa. W skład Centrum Sytuacyjnego wchodzi członkowie Komórki Politycznej, Komitetu Wojskowego UE oraz przedstawiciel Komisji Europejskiej. Ponadto do SITCEN oddelegowywani są funkcjonariusze agencji wywiadowczych państw członkowskich UE.

Centrum Sytuacyjne zajmuje się zbieraniem informacji dotyczących potencjalnych i istniejących kryzysów i konfliktów międzynarodowych oraz przygotowywaniem analiz.

Do najważniejszych zadań Centrum należy merytoryczne wspieranie Komitetu Politycznego i Bezpieczeństwa. SITCEN jest odpowiedzialne za wymianę i analizę informacji wywiadowczych dotyczących zagadnień bezpieczeństwa wewnętrznego i zewnętrznego, w tym terroryzmu.

Ważnym forum współpracy poza strukturami Unii Europejskiej jest Grupa Antyterrorystyczna (The Counter Terrorism Group - CTG), zapewniająca koordynację działań służb specjalnych państw UE oraz Szwajcarii i Norwegii. CTG została

³⁹ Koncepcja strategiczna obrony i bezpieczeństwa członków Organizacji Traktatu Północnoatlantyckiego, przyjęta przez szefów państw i rządów w Lizbonie, 2010. NATO (2010), *Strategic Concept for the Defense and Security of The Members of the North Atlantic Treaty Organization*, Adopted by Heads of State and Government in Lisbon, Nov. 2010. <http://www.nato.int/lisbon2010/strategic-concept-2010-eng.pdf>.

⁴⁰ Na podstawie, <http://defensesystems.com/Articles/2014/09/08/NATO-cyber-attack-collective-response.aspx>, Sep 08, 2014.

⁴¹ Opracowano na podstawie stron internetowych: <http://www.unic.un.org.pl/terroryzm/definicje.php>, <http://www.antyterroryzm.gov.pl/portal>, z dnia 10.02.2012.

utworzona w 2001 r. i składa się z 29 podmiotów/służb. Partnerami CTG są także odpowiednie służby USA oraz w zależności od potrzeb wybranych państw Maghrebu, Bliskiego Wschodu i Azji. Od 2004 r. CTG ma swoich przedstawicieli w SITCEN, ponadto współpracuje z Europolem.

W obszarze wspólnej polityki zagranicznej i bezpieczeństwa UE instytucjami zajmującymi się problematyką terroryzmu są m.in.:

- Wysoki Przedstawiciel UE ds. Wspólnej Polityki Zagranicznej i Bezpieczeństwa (The High Representative of the Union for Foreign Affairs and Security Policy),
- Rada ds. Zagranicznych (The Foreign Affairs Council),
- Komitet Stałych Przedstawicieli (Committee of Permanent Representatives - COREPER),
- Komitet Polityczny i Bezpieczeństwa (The Political and Security Committee - PSC),
- Grupa Robocza ds. Terroryzmu (The Working Party on Terrorism - International Aspects - COTER),
- Grupa Robocza ds. Stosowania Szczególnych Środków w Zwalczaniu Terroryzmu (The Common Position 931 Working Party - CP 931 WP),
- Komitet ds. Przeglądu Listy wg Rozporządzenia Rady UE 881/2002 dot. Al-Kaidy i talibów.

W przestrzeni wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości instytucjami zajmującymi się problematyką przeciwdziałania terroryzmowi i zwalczania go są:

- Rada Sprawiedliwości i Spraw Wewnętrznych (The Justice and Home Affairs Council - JHA), koordynująca współpracę w tym obszarze, m.in. w zakresie rozwiązywania problemów nielegalnej imigracji, przestępczości zorganizowanej, terroryzmu i patologii społecznych,
- Komitet Bezpieczeństwa Wewnętrznego - The Internal Security Committee (COSI),
- Komitet Koordynacyjny ds. Współpracy Policji i Sądowej w Sprawach Karnych - Komitet art. 36 Traktatu UE (The Article 36 Committee - CATS),
- Grupa Robocza ds. Terroryzmu (The Working Party on Terrorism - WPT),
- Grupa Robocza ds. Ochrony Cywilnej (The Working Party on Civil Protection - WPCP),
- Strategiczny Komitet ds. Migracji, Granic i Azylu (The Strategic Committee on Immigration, Frontiers and Asylum - SCIFA),
- Grupa Robocza Wymiaru Sprawiedliwości i Spraw Wewnętrznych UE służąca wymianie informacji i koordynacji działań grup roboczych.

15 maja 2013 r. w Brukseli zainaugurowana została działalność Centrum Reagowania Kryzysowego Komisji Europejskiej (**Emergency Response Coordination Centre – ERCC**). Zadaniem ERRC jest lepsze koordynowanie, szybsze i bardziej

efektywne reagowanie w sytuacjach katastrof naturalnych i spowodowanych przez człowieka w Europie i poza jej granicami. Jest czynne całą dobę przez siedem dni w tygodniu. Gromadzi bieżące informacje dotyczące udzielania pomocy i ochrony ludności. Monitoruje zagrożenia, przekazuje ostrzeżenia oraz koordynuje operacje w przypadku klęsk żywiołowych. W przypadku aktywacji klauzuli solidarności to właśnie ERCC będzie pierwszym punktem kontaktowym.

ERCC jest operacyjnym komponentem unijnego Mechanizmu Ochrony Ludności (MOL). Pracuje we współpracy z narodowymi centrami kryzysowymi w 32 państwach uczestniczących w UE MOL (28 państw członkowskich UE, była Jugosłowiańska Republika Macedonii, Islandia, Lichtenstein i Norwegia).

ERCC zastąpiło MIC – Centrum Monitoring i Informacji, które dotychczas koordynowało unijną współpracę operacyjną państw na wypadek katastrof. Obszary działań UE w zakresie zarządzania kryzysowego obejmują:

- zapewnienie wymiany informacji w ramach systemu zarządzania kryzysowego pomiędzy UE i narodowymi centrami zarządzania kryzysowego w państwach członkowskich tej organizacji;
- współpracę z UE i państwami członkowskimi w zakresie ochrony europejskiej infrastruktury krytycznej oraz wymiany doświadczeń i najlepszych praktyk w zakresie ochrony krajowej infrastruktury krytycznej;
- analizowanie zagrożeń chemicznych, biologicznych, radiologicznych i nuklearnych (CBRN) oraz współpracę w ramach realizacji Planu Działania UE ds. CBRN;
- udział w ćwiczeniach z zakresu zarządzania kryzysowego, jakie są organizowane na forum UE, poprzez zaangażowanie w:
 - proces planistyczny oraz w samo ćwiczenie sprawdzające efektywność procedur koordynacji kryzysowej UE, jako koordynator na poziomie krajowym,
 - proces planistyczny ćwiczenia **Crisis Management Exercise (CME)** oraz monitorowanie przebiegu ćwiczenia w ramach narodowego systemu zarządzania kryzysowego,
 - monitorowanie przygotowania do ćwiczenia **Multilayer (ML)**, które jest przedsięwzięciem dotyczącym wspólnego wykorzystania cywilnych i wojskowych instrumentów Wspólnej Polityki Bezpieczeństwa i Obrony (WPBiO) oraz służącym przetestowaniu współpracy między strukturami UE zaangażowanymi w realizację polityki zagranicznej UE;
- współpracę z właściwymi podmiotami w zakresie dokumentów legislacyjnych i innych UE odnoszących się do zarządzania kryzysowego;
- udział w badaniach, projektach, pracach grup roboczych, względnie zespołów eksperckich o tematyce zarządzania kryzysowego. Przykładem jest **Disaster Response Planning Working Group (DRPWG)** – grupa robocza

powołana w celu usprawnienia zdolności planowania operacji ochrony ludności w UE. Jednocześnie **DRPWG** prowadzi prace nad wspólną metodologią rozwoju planów na wypadek katastrof i innych zagrożeń. Po uzgodnieniu ogólnego podejścia prace są kontynuowane w podgrupach tematycznych dotyczących: powodzi, pożarów lasów, zdarzeń sejsmicznych i awarii jądrowych. Przykładem prac eksperckich są spotkania specjalistów zajmujących się oceną ryzyka **Expert Meetings on Risk Assessment and Mapping for Disaster Management**. Głównym ich celem jest wymiana doświadczeń oraz dobrych praktyk w zakresie analizy i oceny ryzyka w poszczególnych państwach członkowskich;

- udział w konferencjach, seminariach, warsztatach o tematyce powiązanej z zarządzaniem kryzysowym.

Spośród niezależnych agencji UE zajmujących się m.in. przeciwdziałaniem i zwalczaniem terroryzmu należy wymienić: EUROPOL, EUROJUST, FRONTEX.

Europejski Urząd Policji, czyli Europol (European Police Office), to europejska agencja policyjna z siedzibą w Hadze. Pierwsza wzmianka o utworzeniu Europolu pojawiła się w Traktacie z Maastricht zawartym w 1992 roku. Agencja rozpoczęła ograniczone działania 3 stycznia 1994 r., jako Europol Drugs Unit (EDU). W 1998 roku państwa członkowskie ratyfikowały Konwencję o Europolu, która weszła w życie jeszcze w październiku tego samego roku. Europejska agencja policyjna swoją pracę rozpoczęła 1 lipca 1999 roku, jednostka funkcjonuje do dzisiaj. Europol zatrudnia 590 osób i 90 oficerów łącznikowych. Wielkość agencji wynika z faktu, że jest w stałym kontakcie z setkami organizacji zajmujących się egzekwowaniem prawa, z których każda ma swoją komórkę wspierającą działania Europolu. Obecnie agencja współpracuje ze wszystkimi 27 państwami członkowskimi.

Zespół ds. Współpracy Sądowej w Unii Europejskiej (EUROJUST) jest organem Unii Europejskiej, który ustanowiono w 2002 roku w celu usprawniania współpracy między organami sądowymi państw członkowskich Unii Europejskiej w zakresie dochodzeń i ścigania przestępstw w przypadku przestępczości międzynarodowej i zorganizowanej. W skład Eurojustu wchodzi 27 członków, po jednym z każdego państwa członkowskiego.

Europejska Agencja Zarządzania Współpracą Operacyjną na Zewnętrznych Granicach Państw Członkowskich (FRONTEX) została ustanowiona na mocy rozporządzenia Rady (WE) nr 2007/2004 z dnia 25.11.2004 r. Agencja FRONTEX koordynuje współpracę operacyjną między państwami członkowskimi w dziedzinie zarządzania granicami zewnętrznymi (SG). Aby zapewnić spójność działań, agencja FRONTEX jest w stałym kontakcie z innymi wspólnotowymi i unijnymi organami odpowiedzialnymi za bezpieczeństwo granic zewnętrznych, takimi jak EUROPOL, CEPOL, OLAF, a także z organami służby celnej.

CEPOL – Europejska Akademia Policyjna (Collège Européen de Police) - powstała w 2000 r. z myślą o wyższych rangą funkcjonariuszach policji z całej Europy.

Jego zadaniem jest promowanie międzynarodowej współpracy na polu zwalczania przestępczości, a także utrzymywania prawa i porządku oraz bezpieczeństwa publicznego.

OLAF – Europejski Urząd ds. Zwalczania Nadużyć Finansowych (Office Européen de Lutte Anti-Fraude) - urząd utworzony przez Komisję Europejską 28 kwietnia 1999 roku. Jego zadaniem jest zwalczanie korupcji, nadużyć budżetu Unii oraz przemytu papierosów i alkoholu. Urząd posiada kompetencje nadzoru podatkowego, działa zarówno wewnątrz struktur unijnych, jak i w państwach członkowskich. OLAF jest niezależny od KE oraz innych struktur unijnych, z wyjątkiem specjalnego Komitetu Kontrolnego złożonego z pięciu ekspertów powoływanych na trzyletnie kadencje przez PE, KE, Radę UE.

W państwach strefy Schengen⁴² stosowany jest System Informacyjny Schengen – SIS, dostęp do systemu posiada Policja, urzędy konsularne oraz Straż Graniczna i Służba Celna, umożliwia on weryfikację osób podczas kontroli granicznej oraz kontroli wewnątrz kraju.

2.5. Zwalczanie terroryzmu na poziomie krajowym

W Polsce zwalczaniem terroryzmu zajmują się następujące instytucje:

- na poziomie strategicznym: Rządowe Centrum Bezpieczeństwa (RCB), Rządowy Zespół Zarządzania Kryzysowego (RZZK), Międzyresortowy Zespół ds. Zagrożeń Terrorystycznych MZZT), Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego (ABW), Agencja Wywiadu (AW), Służba Wywiadu Wojskowego (SWW), Służba Kontrwywiadu Wojskowego (SKW), Komenda Główna Policji (KGP), Komenda Główna Straży Granicznej (KGSG), Główny Inspektor Informacji Finansowej (GIIF), Służba Celna (SC), Komenda Główna Państwowej Straży Pożarnej (KGSP), Biuro Ochrony Rządu (BOR), Komenda Główna Żandarmerii Wojskowej (KGŻW), Sztab Generalny Wojska Polskiego, Państwowa Agencja Atomistyki (PAA), Urząd Lotnictwa Cywilnego, Polska Agencja Żeglugi Powietrznej (PAŻP);
- na poziomie operacyjnym: Centrum Antyterrorystyczne (CAT). CAT funkcjonuje w systemie całodobowym, służbę w nim pełnią, oprócz funkcjonariuszy ABW, oddelegowani funkcjonariusze, żołnierze i pracownicy m.in. Policji, SG, BOR, AW, SWW, SKW, SC⁴³. Realizują oni zadania w ramach

⁴² Strefa Schengen jest obszarem, na którym zniesiona została kontrola graniczna na granicach wewnętrznych, a współpraca pomiędzy służbami państw-sygnatariuszy, w szczególności w zakresie współpracy policyjnej i sądowej, w sprawach kryminalnych, jak również działania tzw. Systemu Informacyjnego Schengen.

⁴³ A. Makarski, *Centrum Antyterrorystyczne Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego. Geneza, zasady działania oraz doświadczenia po pierwszym roku funkcjonowania*, „Przegląd Bezpieczeństwa Wewnętrznego”, 2/2010, <http://www.abw.gov.pl/portal/pl>.

kompetencji instytucji, którą reprezentują. Ponadto z CA aktywnie współpracują inne podmioty uczestniczące w systemie ochrony antyterrorystycznej RP, takie jak RCB, Ministerstwo Spraw Zagranicznych, Państwowa Straż Pożarna, GIIF, Sztab Generalny Wojska Polskiego, Żandarmeria Wojskowa. Wśród partnerów zagranicznych znajdują się m.in.: Połączone Centrum Analiz Terrorystycznych w Wielkiej Brytanii (Joint Terrorism Analysis Centre – JTAC), Narodowe Centrum Antyterrorystyczne w USA (National Counterterrorism Centre – NCTC), Centrum Analiz Terrorystycznych w Niemczech (Gemeinsames Terrorismusabwehrzentrum – GTAZ), Centrum Analiz Terrorystycznych w Danii (Centre for Terrorism Analysis CTA). Istotą systemu funkcjonowania CAT jest koordynacja procesu wymiany informacji między uczestnikami systemu ochrony antyterrorystycznej, umożliwiającą wdrażanie wspólnych procedur reagowania w przypadku zaistnienia jednej z czterech kategorii zdefiniowanego zagrożenia:

- zdarzenia terrorystycznego zaistniałego poza granicami Polski mającego wpływ na bezpieczeństwo RP i jej obywateli,
- zdarzenia terrorystycznego zaistniałego na terenie Polski mającego wpływ na bezpieczeństwo RP i jej obywateli,
- uzyskania informacji o potencjalnych zagrożeniach mogących wystąpić na terenie Polski i poza granicami RP,
- uzyskania informacji dotyczących prania pieniędzy lub transferów środków finansowych mogących świadczyć o finansowaniu działalności terrorystycznej.
- na poziomie taktycznym: jednostki specjalne, służby i instytucje podległe Ministrowi Spraw Wewnętrznych (MSW), Ministrowi Obrony Narodowej (MON), Ministrowi Finansów (MF), Ministrowi Transportu, Budownictwa i Gospodarki Morskiej (MTBGW), jednostki specjalne.

Wywiadowcze i kontrwywiadowcze zadania służb specjalnych (ABW, AW, SKW, SWW) dotyczą rozpoznania i przeciwdziałania zjawiskom zewnętrznym oraz wewnętrznym, które zagrażają interesom kraju. Podstawowa rola służb specjalnych polega na uzyskiwaniu, analizowaniu, przetwarzaniu i przekazywaniu właściwym organom informacji, które mogą mieć istotne znaczenie dla bezpieczeństwa państwa we wszystkich wymiarach, jak również na wyprzedzającym informowaniu o potencjalnych i istniejących zagrożeniach dla kraju. Szczególnej uwadze podlega zapobieganie i przeciwdziałanie terroryzmowi, ochrona zdolności obronnych i ekonomicznych kraju warunkujących jego międzynarodową pozycję, eliminowanie. Służby specjalne zapewniają kontrwywiadowczą ochronę kraju, zwłaszcza w odniesieniu do funkcjonowania głównych elementów infrastruktury krytycznej, w tym sieci transportowych⁴⁴.

⁴⁴ *Strategia bezpieczeństwa narodowego Rzeczypospolitej Polskiej*, Warszawa 2007.

Nadrzędnym celem działań Policji jest służba społeczeństwu poprzez skuteczną ochronę bezpieczeństwa ludzi, mienia oraz utrzymywanie bezpieczeństwa i porządku publicznego. Policja zapobiega przestępstwom i zjawiskom kryminogennym, w tym o charakterze transgranicznym, współdziałając z innymi strażami, służbami i inspekcjami krajowymi oraz policjami innych państw i organizacjami międzynarodowymi. Policja przygotowywana jest również do szerszego wsparcia misji realizowanych przez inne podmioty państwowe i pozarządowe, a także Siły Zbrojne RP. Zapobieganie i skuteczne reagowanie na zjawisko przestępczości zorganizowanej powinno pozostawać troską nie tylko Policji, lecz także innych służb i resortów. Polska policja powinna aktywnie uczestniczyć i inicjować rozwiązania w międzynarodowych instytucjach współpracy policyjnej, jak Interpol czy Europol, oraz rozwijać sieć swoich oficerów łącznikowych, w sposób czynny reprezentujących polską policję poza granicami kraju.

Za działania priorytetowe należy uznać współdziałanie organów ścigania Policji, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego z Centrum Antyterrorystycznym w celu eliminowania zjawisk terrorystycznych, przestępczych.

Nadrzędnym celem działań Straży Granicznej jest skuteczna ochrona granicy państwowej oraz kontrola ruchu granicznego zgodnie z interesami bezpieczeństwa narodowego. Szczególna jej rola wynika z ochrony jednego z najdłuższych odcinków lądowej zewnętrznej granicy zarówno Unii Europejskiej, jak i NATO oraz przyjęcia przez Polskę zobowiązań zawartych w Układzie z Schengen.

Niezbędne jest kontynuowanie i doskonalenie współpracy pomiędzy Strażą Graniczną a Policją i innymi służbami. Ważnym obszarem, wymagającym zintensyfikowania form współdziałania tych służb, jest monitoring i kontrola migracyjna cudzoziemców na terytorium całego kraju, która powinna mieć również charakter prewencyjny. Zarówno Policja, jak i Straż Graniczna, w ramach działań ustawowych, powinny stale monitorować zagrożenia o charakterze terrorystycznym, współpracując w tym zakresie z innymi służbami.

Nadrzędnym celem działań Państwowej Straży Pożarnej jest rozpoznawanie zagrożeń oraz przygotowanie i prowadzenie działań ratowniczych. PSP posiada zdolność do natychmiastowego reagowania podczas wystąpienia nagłego zagrożenia życia i zdrowia, a także środowiska i mienia oraz w przypadkach nadzwyczajnych zagrożeń, katastrof i klęsk żywiołowych.

3. Wnioski

Zagrożeniem dla Europy, w tym dla Polski, jest zorganizowany terroryzm międzynarodowy. Polska powinna się liczyć z możliwością działań skierowanych przeciwko niej w związku z udziałem w kampanii antyterrorystycznej. Nie można

wykluczyć akcji odwetowych będących konsekwencją prowadzonych przez NATO lub UE operacji stabilizacyjnych i pokojowych.

Zagrożeniem dla Polski jest również zorganizowana przestępczość międzynarodowa, co wynika z tranzytowego położenia oraz charakteru i sposobów działania międzynarodowych grup przestępczych.

Przystąpienie Polski do pełnej realizacji Układu z Schengen, a co za tym idzie, zniesienie kontroli granicznej na odcinkach wewnętrznej granicy UE, może skutkować ograniczeniem barier dla przepływu osób poszukiwanych, utrudnieniem przeciwdziałania zagrożeniom terrorystycznym, a także ułatwieniem wwozu na teren Polski odpadów zanieczyszczających środowisko, substancji odurzających z państw UE, w których dozwolone jest ich posiadanie.

Zagrożenie sektora transportu atakami terrorystycznymi na świecie jest dość istotne, dotychczas branża ta skupiła około 28% wszystkich przeprowadzonych ataków. Dlatego też system transportowy powinien spełniać wymagania w zakresie bezpieczeństwa, co ma duże znaczenie dla Polski jako kraju tranzytowego. Jednocześnie należy poprawić skuteczność kontroli i monitorowania przewozu, a także przechowywania i dystrybucji towarów niebezpiecznych oraz tzw. materiałów podwójnego zastosowania, które mogą zostać wykorzystane do celów terrorystycznych. Należy ocenić, że służby państwowe RP są dobrze przygotowane do rozpoznawania, zapobiegania i zwalczania zagrożeń terrorystycznych. Najważniejsza jest współpraca wszystkich służb oraz wczesne rozpoznanie zagrożenia i niedopuszczenie do przeprowadzenia zamachu terrorystycznego (prewencja). Ponadto należałoby przygotować informatory dotyczące zachowań ludności w sytuacjach kryzysowych, szczególnie o symptomach świadczących o przygotowaniu do zamachu terrorystycznego oraz sposobach postępowania ludności w takich przypadkach.

LITERATURA:

1. T.R. ALEKSANDROWICZ, *Terroryzm międzynarodowy*, Warszawa 2008, s. 20-21.
2. B. BOLECHÓW, *Terroryzm w świecie podwubiegunowym: przewartościowania i kontynuacje*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2002, s. 25.
3. *Definicja terroryzmu*. Ośrodek Informacji ONZ w Warszawie, na podstawie materiałów ONZ z 2003 roku, <http://www.unic.un.org.pl/terroryzm/definicje.php>, z dnia 10.02.2012.
4. L. GARRISON, M. GRAND, *Cyberterrorism: An evolving concept*, US National Infrastructure Protection Centre, <http://www.nipc.gov/publications/highlights/2001/highlight-01-06.htm>.
5. *Global terrorism index. Capturing the Impact of Terrorism for the Last Decade*, IEP, Dec 4th 2012. <http://www.visionofhumanity.org/wp-content/uploads/2012/12/2012-Global-Terrorism-Index-Report1.pdf>.
6. B. HOFFMAN, *Oblicza terroryzmu*, wyd. Bertelsmann Media, Warszawa 2001, s. 175.
7. F. HOFFMAN, *Conflict in the 21st Century: The Rise of Hybrid Wars*, Arlington, VA: Potomac Institute for Policy Studies, 2007.

8. <http://forsal.pl/wiadomosci/polska/341600.html>, 2 sierpnia 2009.
9. <http://defensesystems.com/Articles/2014/09/08/NATO-cyber-attack-collective-response.aspx>.
10. <http://www.aon.com/poland>, 2008.
11. <http://www.antyterroryzm.gov.pl/portal>, z dnia 10.02.2012.
12. <http://www.cia.gov/news-information/cia-teh-war-on-terrorism-faqs.html>, Apr 19, 2013.
13. <http://www.nij.gov/topics/crime/terrorism/Pages/welcome.aspx>, September 13, 2011.
14. http://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_topics/ct-policy-guidelines.pdf.
15. <http://www.thereligionofpeace.com/attacks-2011.htm>.
16. <http://www.thereligionofpeace.com/attacks-2012.htm>.
17. <http://www.thereligionofpeace.com/attacks-2013.htm>.
18. <http://www.unic.un.org.pl/terroryzm/definicje.php>, z dnia 10.02.2012.
19. „Internetowy Biuletyn Centrum Studiów nad Terroryzmem i Kwartalnika e-Studia nad Bezpieczeństwem i Terroryzmem”, nr 2, luty 2012, e-terroryzm_2012-02.
20. *Koncepcja strategiczna obrony i bezpieczeństwa członków Organizacji Traktatu Północnoatlantyckiego*, przyjęta przez szefów państw i rządów w Lizbonie, 2010. NATO (2010), Strategic Concept for the Defense and Security of The Members of the North Atlantic Treaty Organization, Adopted by Heads of State and Government in Lisbon, Nov. 2010. <http://www.nato.int/lisbon2010/strategic-concept-2010-eng.pdf>.
21. J.J. KARUZEL, *Hybrid War*, <http://www.defense.gov/news/newsarticle.aspx?id=54186>.
22. S. KULCZYŃSKI, R. KWEĆKA, *Działania specjalne w walce zbrojnej wojsk lądowych*, AON, Warszawa 1997, s. 101.
23. K. LIEDEL, *Terroryzm międzynarodowy. Wielopłaszczyznowe podejście*, <http://www.liedel.pl/?p=20>, 27.11.2008.
24. K. LIEDEL, P. PIASECKA, *Jak przetrwać w dobie zagrożeń terrorystycznych. Elementy edukacji antyterrorystycznej*, Wydawnictwo Trio Collegium Civitas. Warszawa 2008, s. 46.
25. Light Rail Now Project, 2008, http://www.lightrailnow.org/features/f_lrt_2008-06a.htm.
26. A. MAKARSKI, *Centrum Antyterrorystyczne Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego. Geneza, zasady działania oraz doświadczenia po pierwszym roku funkcjonowania*, „Przegląd Bezpieczeństwa Wewnętrznego”, 2/2010, <http://www.abw.gov.pl/portal/pl>.
27. D. MAXWELL, *Taking a Spoon to a Gunfight*, Center for Security Studies and Security Studies Program at Georgetown University, April 2, 2014, <http://warontherocks.com/2014/04/taking-a-spoon-to-a-gunfight>.
28. T. MCCULLOH, R. JOHNSON, *Hybrid Warfare*, JSOU Report 13-4, August 2013, <https://jsou.socom.mil>.
29. *National Consortium for the Study of Terrorism and Responses to Terrorism: Annex of Statistical Information. Country Reports on Terrorism 2013*. U.S. Department of State. Statistical information on terrorism in 2013. Incidents of terrorism worldwide, <http://www.state.gov/j/ct/rls/crt/2013/224831.htm>.

30. N. NOGA, *Cyberterroryzm – nowe oblicze terroryzmu*, listopad, 2013, e-Terroryzm.pl, http://technologie.gazeta.pl/internet/1,104530,9036923,Mobilny_Internet_na_swiecie_Polacy_na_niechlubnym.html.
31. G. NOWACKI, *Selected problems of terrorist threats to the transport infrastructure*, "Journal of KONES Powertrain and Transport", Vol. 19, No. 2, 2012, pp. 365-374.
32. G. NOWACKI, *Threat Assessment of Potential Terrorist Attacks to the Transport Infrastructure*, "TransNav. The International Journal on Marine Navigation and Safety of Sea Transportation", Vol. 8, No. 2, 2014, pp. 219-227.
33. G. NOWACKI, *Wybrane problemy dotyczące infrastruktury transportowej oraz potencjalnych zagrożeń terrorystycznych*, ITS, „Transport Samochodowy” 2, 2012, s. 43-60.
34. NATO SITCEN, 16 Dec. 2013, http://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_57954.htm.
35. A. PAWŁOWSKI, *Terroryzm w Europie XIX i XX wieku*, Lubuski Komitet Upowszechniania Prasy, Zielona Góra 1994, s. 11.
36. M. PIEKARSKI, *Strategia i taktyka terrorystów*, 15.02.2008, <http://www.konflikty.pl/arttykul-czasynajnowsze-546.html>.
37. S. PIKULSKI, *Prawne środki zwalczania terroryzmu*, Olsztyn 2000, s. 13.
38. *Problemy polityczne współczesnego świata – terroryzm międzynarodowy. Kryteria klasyfikacji ruchów (organizacji) terrorystycznych*, Forum Nauczycieli Edukacji Obywatelskiej, <http://odn.zce.szczecin.pl/ju/eduobyw/pliki/stronywo/probl/proc01.pdf>.
39. A.P. SCHMID, G.F. HINDLE, *After the War on Terror: Regional and Multilateral Perspectives on Counter-Terrorism Strategy*, London 2009, s. 151.
40. A.P. SCHMID, A. JONGMAN, *Political Terrorism: A New Guide to Actors, Authors, Concepts, Data Bases, Theories and Literature*, New Brunswick, London 1988, s. 5-6.
41. Special Forces and Hybrid Warfare, <http://www.specialforcestraining.info/topics/hybrid-warfare.htm>.
42. *Strategia bezpieczeństwa narodowego Rzeczypospolitej Polskiej*, Warszawa 2007.
43. S. WOJCIECHOWSKI, *Terroryzm. Analiza pojęcia*, „Przegląd Bezpieczeństwa Wewnętrznego”, Warszawa 2009, s. 57.
44. *Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw*, Dz.U. 2004 nr 93, poz. 889.

THE PHENOMENA OF TERRORISM IN THE XXI CENTURY

Abstract: The paper presents problems of terrorism threats for international security in XXI century. The term of terrorism was defined; furthermore nature, categories, strategy and tactics were characterized. There were presented statistics of total number of terrorist attacks, dead and wounded persons, purposes and methods of terrorism activities. Based on the analyses, transport sector is potentially threatened very often by terrorism attacks, which forms 28% all attacked objects. Furthermore legal steps to fight terrorism have been taken on the international level at the UN, NATO, UE and Poland.

Keywords: terrorism, categories and strategy of terrorists activities, cyberterrorism, hybrid war.